

slovenské dotyky

ročník XV číslo 10-11 okt/nov 2010

cena: 18 Kč/0,6 €

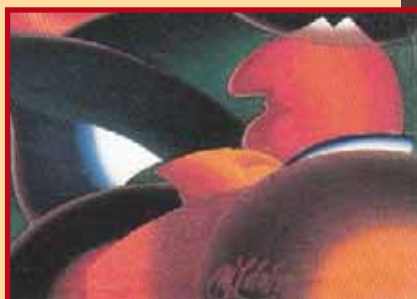
Rozhovor s Hanou Porubskou (str. 3)

Šarvanci na ireverzibilnej ceste (str. 4)

Kúpele z vlastivedy (str. 12 - 13)

Výnimočnosť Milana Lálu (str. 32)

Netrpezlivý režisér
Pepe
Majeský

Veľké straty, malé úspory

Vladimír Skalský, Nad'a Vokušová

Než ste sa začítali do tohto textu, určite ste si už všimli, že držíte v rukách pôvodne neplánované dvojčíslo, navyše so zníženou farebnosťou. Ospravedľňujeme sa vám za to. Neostalo nám však iné - situácia s financovaním médií národnostných menšín sa zmenila z vážnej až na zúfalú.

Popri katastrofických očakávaniach, týkajúcich sa budúceho roka, prišla rana už teraz. Škrtajú sa - po predchádzajúcom viazaní troch percent dotačného programu - už pridelené prostriedky o 15 percent.

dvojčísla. Nie je to však žiadne dlhodobé riešenie. Stále dúfame, že sa niekto spamätá, a plánované škrty sa v tomto objeme neuskutočnia. A najmä, že budúci rok tento trend nebude pokračovať. Slovenské dotyky by totiž nevydržali!

Pritom, vôbec žiadnu dotáciu tento rok nedostal ani literárny štvrťročník, česko-slovenská revue Zrkadlenie/Zrcadlení, hoci ide o unikátny, mimoriadne kvalitný a z hľadiska výroby v podstate pomerne nenáročný projekt. Už tam sa veľmi, veľmi ťažko zháňajú prostriedky.

Samozrejme, razantné zníženie pridelených dotácií zo strany Ministerstva kultúry Českej republiky v Programe podpory rozširovania a prijímania informácií v jazykoch národnostných menšín má zničujúci dopad aj na iné periodiká. V tejto chvíli hrozí i zánik poľského obdenníka Głos Ludu, ktorý pravidelne vychádza už 65 rokov, od roku 1945, v podobnej situácii sú však i ďalšie periodiká ostatných národnostných menšín.

Pritom dotačný Program podpory rozširovania a prijímania informácií v jazykoch národnostných menšín je dlhodobo podfinancovaný, takmer dekádu nebol napriek každoročne sa opakujúcim úvahám a príslubom navýšený bez ohľadu na rastúce náklady, infláciu a predovšetkým navzdory tomu, že bol rozšírený aj na elektronické médiá a že významne pribudlo žiadateľov. Naopak, už v návrhu štátneho rozpočtu na rok 2008 došlo k zníženiu objemu programu, minister financií Miroslav Kalousek však svojím rozhodnutím na základe predložených vecných argumentov nepriaznivú situáciu zvrátil.

Súčasná situácia je ešte omnoho horšia a všetky argumenty z roku 2008 platia ešte vo zvýšenej miere. Zníženie dotácií v 4. štvrťroku tohto roku o zhruba 6 mil. Kč by malo nezvratné následky na existenciu menšinovej tlače, ktorej podpora vychádza z menšinového zákona i z medzinárodných záväzkov Českej republiky, predovšetkým Rámcovej zmluvy o právach národnostných menšín a Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov. Taký krok by mal devastujúci vplyv na národnostné menšiny v Českej republike, ako i zahraničnopolitické dôsledky, a to aj na bilaterálnej úrovni. O situácii sa už so znepokojením zaujímajú zastupiteľské úrady krajín pôvodu jednotlivých menšín.

Klesli či hrozia výrazne poklesnúť aj príjmy z iných zdrojov. Či už ide o financie z programu podpory kultúrnych aktivít príslušníkov národnostných menšín

na Ministerstve kultúry ČR, o granty na úrovni miestnej samosprávy, o sponzorských prostriedkoch ani nehovoriac. Určité škrty hrozia aj na Slovensku, tam je však zatiaľ miera uvedomenia si dôležitosti tejto problematiky podstatne vyššia.

Všetci si uvedomujeme nevyhnutnosť úspor v českom štátnom rozpočte, nedá sa však ubrániť presvedčeniu, že ide o šetrenie na nesprávnom mieste a objem úspor je nezmerateľný so spôsobenými škodami!

ĎALŠÍ DÔVOD K HRDOSTI

Poteší. Poteší človeka, keď svet objavuje kvality slovenskej kultúry. Malá krajinka v strede Európy, ktorú nachádza svet cez to najpozitívnejšie, teda cez jej talentovaných ľudí. Zamyslela som sa nad tým a potešilo to moje zmysly, keď som sa dočítala, že do svojho dramaturgického plánu zaradilo francúzske vydavateľstvo Maladiva, ktoré sa zameriava na nekomerčné európske diela, prvé štyri slovenské filmy zo zlatého fondu našej kinematografie, teda zo šesťdesiatych rokov. Ide o diela Slnko v sieti Štefana Uhra, Boxer a smrť Petra Solana, Kristove roky a Vtáčkovia, sirotky a blázni Juraja Jakubiska. DVD s týmito filmami môžu vidieť diváci vo Francúzsku, v Belgicku a vo Švajčiarsku. Lionel Ithurrealde z vydavateľstva sa vyjadril v tom zmysle, že organizátori boli ohúrení kvalitou týchto filmov, ktoré v spomínaných krajinách nie sú vôbec známe. Dôvodom ich výberu je nielen vysoká kvalita, ale aj provokatívnosť a estetická i scenáristická dômyselnosť. Pred dvoma rokmi sa začalo vydavateľstvo zaujímať o kinematografiu Českej republiky a prirodzene sa potom obrátili aj na tú slovenskú. Pri výbere im radil český kritik, novinár a publicista Antonín Liehm. Podľa slov pána Ithurrealde, ak sa im bude naďalej dariť, rátajú s tým, že do roku 2012 by u nich mohla vyjsť zbierka desiatich až pätnástich slovenských filmov.

Kolekcia štyroch slovenských filmov vychádza v pôvodnom znení s titulkami a na obaloch sú aj pôvodné plagáty k filmom. Každé vydanie obsahuje booklety a tiež pôvodné dobové rozhovory Antonína Liehma s jednotlivými režisérmi. Čo dodať? Vari len to, že je to ďalší a nemalý dôvod k hrdosti...

Nad'a Vokušová

ILUSTRÁCIA: LABISLAV HOJNÝ

Vydavateľom to Ministerstvo kultúry ČR oznámilo pred štvrtým štvrťrokom. Znamená to zníženie čiastky určenej na tento kvartál o 60 percent. A keďže Slovenské dotyky dostali v prvom polroku 60 percent dotácie a v treťom a štvrtom štvrťroku to malo byť po 20, platba sa scvrkla na 5 percent. Zdá sa, že ministerstvo netrápi, že vydavatelia počítali s pridelenými dotáciami, uzatvorili zmluvy s tlačiarňami, zamestnancami, musia hradiť prenájmy, telefóny...

Hľadáme spôsoby, ako vykryť stratu z iných zdrojov - a to je veľmi ťažké. Samozrejme, musíme ju i minimalizovať, okrem iného aj za cenu dvojčísel. Vďaka ústretovosti Vydavateľstva MAC, ktoré nám zabezpečuje tlačiarenský servis, bolo takéto riešenie možné a dokonca sme dostali ponuku, že spoločnosť zasponzoruje farebnú tlač tradičného koncoročného

Zmeny v STV

Slovenskú televíziu, ktorej deficit má koncom roka dosiahnuť 16 miliónov eur, zrejme v najbližšej budúcnosti čakajú radikálne zmeny. Kým jej manažment dúfa, že mu vláda pomôže dotáciou, politici údajne zvažujú jeho výmenu. Tohoročné hospodárenie STV podľa predpokladov jej vedenia skončí s deficitom 16 miliónov eur, pričom účtovná strata bude až 18,2 milióna eur. Podľa predsedu Dozornej komisie, ktorá kontroluje hospodárenie televízie, Miroslava Galamboša, problémom je, že boli nadsadené príjmy z reklamy. Okrem toho televízia ráta so štátnou dotáciou v hodnote 6,5 milióna za ľudí oslobodených od platenia koncesionárskych poplatkov. Vedenie televízie zatiaľ stále dúfa, že ho zachráni štátna dotácia. Príjmy televízie sa pritom už za bývalej vlády zvýšili, keď si u nej štát cez zmluvu objednal výrobu viacerých programov. Šetrenie však chce dosiahnuť aj prepustením 22 zamestnancov a zvažuje aj vypnutie športového kanálu STV 3, na ktorý jej nestačia príjmy. Okrem toho televízia zrejme bude musieť zaplatiť 2,9 milióna eur za porušenie zmluvy z roku 1997 štúdiu Omega, s ktorým prehrala súdny spor. Jeho zástupcovia sa však

už vyjadrili, že sú ochotní dohodnúť sa na splátkach tak, aby platba pre STV nebola likvidačná. Televízia však chce verdikt krajského súdu napadnúť. Nižňanský v pondelok v priamom prenose poprel, že by bola televízia na kolienách a že by jej hrozil kolaps. Pripustil však, že televízia má vážne finančné ťažkosti, do ktorých sa podľa neho nedostala len vlastnou vinou.

Zlý rok bocianov

Bocianom sa v tomto roku na Slovensku nedarilo. Z veľkej časti znesených vajec sa mláďatá v dôsledku chladného počasia nevyliahli a ďalšie uhynuli počas prvých týždňov života. Bociany vyvedli z hniezd iba okolo 1100 mladých, čo je oproti minulému roku menej ako polovica. Na Slovensko priletelo 1100 párov bocianov, čo je podobný počet ako v minulých rokoch, iba polovica z nich však dokázala vychovať mláďatá. Niektoré o potomstvo prišli pre chladné počasie a ďalšie zasa vôbec neznesli vajcia. Menší počet mláďat zaznamenali ornitológovia aj v Česku, Poľsku a Maďarsku. Upršané počasie narobilo bocianom okrem prechladnutých vajec aj ďalšie problémy. Napríklad v Malej

Ide a Trstenom pri Hornáde premočené hniezda na elektrických stĺpoch zhoreli kvôli skratu, iné zas spadli, pretože podložka nevydržala váhu premočeného hniezda. Či bude mať zlý rok dlhodobější vplyv na populáciu bocianov na Slovensku, zatiaľ nie je jasné. Ornitológovia podobné výpadky populácie zaznamenali aj v rokoch 1997 a 2005, vtáky ich však dokázali v ďalších rokoch nahradiť väčším počtom mladých. Napríklad v rokoch 2006 vyvedli bociany 1826 mladých a o rok neskôr dokonca 2557 potomkov. Na Slovensko sa každoročne z Afriky vracia od 1100 do 1300 párov. Počet týchto operencov však dlhodobou klesá. Napríklad v roku 1934 hniezdilo na našom území 2219 párov bocianov.

Mladí v mamahoteloch

Slovenskí mladí ľudia patria medzi Európanov, ktorí sa nevedia alebo nechcú osamostatniť od svojich rodičov. Vyplýva to z najnovších čísel prieskumu európskeho štatistického úradu Eurostat, ktorý sleduje stav z roku 2008. Prevažná väčšina Slovákov a Sloveniek vo veku od 18 do 24 rokov stále zostáva u rodičov - v prípade žien je to 89,8 percent,

kým u mužov 95,8 percent a podiely sú druhé najvyššie v Európskej únii. Prvenstvo v tomto ukazovateli patrí Slovinsku a Malte (93 percent, resp. 97 percent), hneď po dosiahnutí veku dospelosti sa snažia „ujst“ z domu najmä severania (Dáni - 27 a 40 percent, Fíni - 32 a 53 percent a Švédi - 37 a 47 percent). Absolútne čelo poradia v EÚ patrí Slovenkám vo veku od 25 do 34 rokov, z ktorých 42 percent si naďalej užíva výhody rodičovského domu, kým Slovákom v tomto istom vekovom segmente patrí v EÚ tretia priečka (56 percent). V tomto hodnotení sú znovu na opačnom konci rebríčka samé škandinávské krajiny, v Dánsku, Fínsku ani Švédsku nedosahuje podiel mladých mužov a žien bývajúcich u rodičov 10 percent. Prieskum skúmal aj časť mladých (18-34 rokov), ktorí žijú v partnerskom zväzku. Medzi lídrov patria Fíni (63 percent žien a 51 percent mužov žije s partnerom), Švédi (61 a 48) a Rumuni (57 a 42). V tomto istom veku má niekoho po boku 37 percent Sloveniek a 27 percent Slovákov (štvrté najnižšie číslo v EÚ u oboch pohlaví). Najslobodnejšie sa javia írské ženy (34 percent bez partnera) a grécki muži (21 percent).

... rozum zostáva stáť

Z jesenného denníka Ďurka Pražiaka

Prišla jeseň, začalo fúkať od strnisk a slovenské sťahované vtáky sa vychytali na cestu do teplých krajín. Medzi prvými, do Afriky, dravé orly kriklavé a sokoly kobcovité. Slováci, naopak, zostali väčšinou doma, a tak teraz všetci môžu vystupovať v novej slovenskej reality šou: Hádaj, kam zmizol slovenský Národný poklad! Z čireho vlastenectva sa Slováci na ten poklad roky skladali, posielali Nadácii Matice slovenskej šperky, zlato, peniaze, a odrazu vraj pokladu niet. Okolo 28 miliónov slovenských korún sa z neho v nadácii vyparilo. „Ako to, orol predseda?“ pýtajú sa slovenskí vlastenci. A predseda Matice nato, že nie, nič sa nestratilo, bratia Slováci, poklad je, dobre som ho v tichosti uložil do jedného šikovného podielového nebankového družstva, a máva akýmsi papierom, o ktorom tvrdí, že je cenný. Lenže Národná banka tvrdí, že papier - zmenka je naopak bezcenný, lebo družstvo, ktoré ju predsedovi vystavilo, krachuje a na účte nemá vôbec nič. A niektorí škaredí ľudia sa dokonca nehanbia poukazovať na to, že matičný orol predseda je v tom skrachovanom družstve zároveň sokolom podpredsedom predstavenstva. Pekne zamotaná reality šou. A v Afrike, kam sa pred zimou zvyknú schovávať aj dravé vtáky z Čiech, sa Slovákom z jednej nadácie prihodila iná vec zase s iným predsedom. Istým Ndungom. Posielali mu charitatívne peniaze na kenské deti v detskom domove Detská záhrada, ale ukázalo sa, že Ndunga sa v tej záhrade správal ako príslovečný cap. Slovenské peniaze si nielenže nechal, ale ešte tie úbohé deti bil. To slovenský predseda, všetka česť, aspoň nebjie... zatiaľ.

Človek by dúfal, že keď už slovenskí poslanci odhlasovali jazykový zákon, budú ho dodržiavať aspoň na svojom pracovisku. Nie. Zase sa v snemovni protizákonne bohemizovalo. Že: „To je čur.k!“ povedal nahlas o jednom svojom kolegovi iný poslanec. „Pod’ von!“ reagoval na to bohemizmom urazený podľa starodávnej slovenskej krčmovej obyčaje a odišiel za plentu. Narušiteľ

jazykového zákona ho nasledoval. Čakal sa súboj na päsťe. Za plentou však narušiteľ vysvetlil urazenému, že pod čechizmom „čur.k“ sa okolo Trnavy rozumie slovenský „čudák“ či čosi veľmi podobné. A tak si vraj potom za plentou iba potykali a chutne sa na sebe zasmiali. Čaročudesné! Na päsťe nedošlo.

Došlo ale na kokainové testy. Predseda jednej slovenskej strany si ich nechal urobiť, aby dokázal, že nefičí na kokse, ako ho obvinil predseda inej strany. „Som čistý!“ volal po tom teste, je rad na tebe, klamár, posadiť sa na detektor lži. Z druhej strany sa však ozvalo, že taký test, čo sa robí len z krvi a moču, je nanič, lebo nič nedokazuje, že len poriadny test z vlasov sa ráta. A keďže plešatý testovaný žiadne vlasy nemá, je všetko jasné. Zbabelec, odkázal súperovi plešatý, som pripravený nechať si narásť vlasy a testovať sa ešte podrobnejšie. Možno by ti stačili chlpy z ohanbia, poradili mu Slováci vo vzrušených debatách na internete... Slovensko skrátka po mimoriadne rušnom lete musí riešiť aj na jeseň jeden veľký problém za druhým.

Veľa Slovákov je chudobných a väčšinou sa tým nechvália. Politici naopak. Minister financií sa, napríklad, už vyše sedem rokov súdi s premiérom Ficom, lebo ten o ňom roku 2003 povedal, že je bohatý. Súd rozhodol, že Fico sa musí ospravedlniť. Odsúdený ale odkázal, že radšej sa odvolá. Ďalších sedem rokov... Aj šéf najbohatšej slovenskej strany Slota sa ohradzuje proti obvineniu, že si žije luxusne. Poondený Bentley, tryskáč, otrieskaný čoper a pár korún na vkladnej, akýže to je luxus! Napríklad na polovačku nechodí na nejakej hnusne drahej toyote, ale na svojej obyčajnej sovietskej Lade. Veru, bohatstvo sa slovenským politikom bridi, najradšej by nemali nič, hanbia sa za bohatstvo. Žičme im to. A počkajme si, ktorí z nich, až uderia mrazy a zamrzne Štrbské pleso, si vybehnú zahrat' hokej na koňoch s tými hnusne bohatými, čo sa nehanbia vôbec za nič.

O Dřevčiciach som dovtedy vôbec nepočula. A pritom sú len tri kilometre za Prahou. Existujú už 950 rokov a unikátne archeologické nálezy z tohto miesta siahajú až do neskorej doby kamennej - do neolitu. Ale nebol to ten najhlavnejší dôvod, prečo sme túto dedinku navštívili. Zaujala nás informácia o rezidenčnom Domove pre seniorov „Dřevčický park“. Ten stojí naozaj v parku, ktorý je súčasťou historického jadra obce, v susedstve sú objekty historických statkov, kostol s farou a Dřevčická tvrdza. Naozaj neobvyklý a komfortný domov pre seniorov s vysokou kvalitou služieb v nadštandardne vybavenom a zaujímavom architektonicky riešenom komplexe vybudovala podnikateľka PharmDr. Hana Porubská, ktorá má veľa spoločných dotykov so Slovenskom. Naša organizácia Pro Futurum s ňou začala úzko na tomto projekte spolupracovať.

Domov pre seniorov som stavala aj pre seba

Začnime od začiatku. Odkiaľ pochádzate a aké je vlastne vaše spojenie so Slovenskom?

Otec odišiel na tri mesiace do strednej Ameriky, naučil sa jazyk a robil tam delegáta textilnej továrni. Moji rodičia už mali dve deti, ale rozhodli sa, keďže tam bolo pekné oblečenie na bábätká, mať ešte jedno. Takže kvôli topánčkám a šatôčkam som sa narodila ja. Narodila som sa v Mexiku, bola som tam do prvej triedy a potom som začala chodiť do školy v Prahe. Keď som bola v piatej triede, odišli sme do Kolumbie. Strednú zdravotnícku školu so zameraním na farmaceutickú laborantku som už zasa študovala v Prahe. Naši vtedy odišli do Kostariky, takže som už od pätnástich rokov bývala sama. Dostala som sa na vysokú školu do Bratislavy.

Tam som sa spoznala so svojím mužom, slovenským spolužiakom. Po škole sme odišli do Mikuláša, lebo sme mali zásadu nikdy nebyvať s rodičmi, ale tiež nepracovať na rovnakom pracovisku. Keď sme mali všetko hotové ohľadne bývania a opravili sme dokonca aj chalupu v Závažnej Porube, zistila som, že ma to tam nebaví. Práca sa mi zdala nudná a rozhodla som sa preto odísť. Našli sme inzerát na zamestnanie v lekární v Novej Pake a ešte neďaleko v inej lekární - tak sme odišli každý do jednej. Všetko sme prerobili - lekárne boli vtedy veľmi zanedbané. V 33 rokoch som porodila druhé dieťa a hneď potom vypukla revolúcia.

Ako pokračovali vaše životné a pracovné cesty?

Bolo nám jasné, že lekárne, v ktorých sme boli, sa budú v reštitúcii vracat' majiteľom. Rozmýšľali sme, čo robiť. Jeden známy založil firmu na kontaktné káble a ponúkol nám účasť v nej. S tým, že si tam časom zarobíme na vlastnú lekáreň. Pôvodne tam boli štyria chlapi, ktorí, keď urobili jeden kábel, išli do krčmy, urobili druhý a išli zasa na futbal. Hovorím im, že som čítala nejaký článok od Baťu, že on robil 16 hodín denne, že kapitalizmus je asi o tom, že sa musí pracovať. Nahnevali sa, že si mám založiť svoju firmu, keď som taká múdra. Tak sme sa aj s kolegynou „odtrhli“ a naozaj si vytvorili svoju firmu. Rozhodli sme sa založiť veľkoobchod liekov. Vyrobili sme si katalógy asi päťdesiatich druhov liekov. Ako prví sme aktívne začali sami volat' do lekární. Tým sme začali získavať klientov. Lekárne nám nahlásili, koľko čoho potrebujú, my sme to večer spočítali a volali do

fabriky. Rozviezli sme tovar vlastnými autami, vo fabrike poprosili, aby nám faktúru vystavili o deň neskôr, aby sme mohli zaplatiť, až keď dostaneme peniaze od lekární. Zostal nám nejaký malý zisk, ktorý sme zasa obracali. Bola to neskutočná drina!

Keď sme mali sedem konfiguračných skladov, začali sme dosahovať naozaj veľké obraty. Neskôr nás odkúpila Slovakofarma. My sme medzi tým vybudovali ďalšie lekárne...

Do vášho života potom zasiahla tragédia...

Áno, manžel tragicky zomrel - cestoval zo Slovenska zo stretávky po rokoch spolužiakov zo základnej školy. Podnikateľsky som však musela existovať ďalej. Prišla ponuka od istej firmy, či nechcem lekáreň predat'. Odpovedala som, prečo by som ich predávala? Prosperovali, nemala som dôvod. Potom prišla druhá firma, že dajú za ne ešte viac. A to už išlo o takú sumu, že bola naozaj neodolateľná, pretože také peniaze by som nikdy nezarobila. Tak som ich predala. Mala som peniaze a rozmýšľala, čo s nimi. Bola som stále nastavená na prácu a tá je pre mňa veľmi dôležitá, nedokázala by som len tak sedieť so založenými rukami. Deti boli v školách, mala som ešte mamičku, ktorá bola relatívne zdravá. Nuž a vždy ma lákala myšlienka vybudovať akýsi domov pre seniorov, ale taký, aby v ňom bola pohoda, aby to bolo skoro ako doma. Rozhodla som sa ho postaviť. Rozmýšľala som o našej generácii, o tom, aby sme nezostali na krku deťom, keď budeme starí a nemohúci. Tak som si hovorila, prečo by sme si niečo také nemohli urobiť pre seba, bude tam reštaurácia, vináreň, mala som predstavu, že tam bude mať každý pre seba byt... Na stavbu však nakoniec boli také vysoké náklady, že by to tí ľudia nezaplátili. Moja predstava bola taká, že sa vezmeme pár kamarátok z takéhoto domova a pôjdeme autom do mesta nakupovať. Predstavovala som si, že tam budú, vrátane mňa, veľmi aktívni seniori a budeme si užívať život. Tak som sa do toho pustila. Dostala som síce veľké peniaze, ale neboli až také veľké, aby mi to stačilo, tak som si ešte vzala úver. Pravdu povediac, prípravy trvali štyri a pol roka. Medzitým som ešte vybudovala jednu lekáreň, potom som ju zasa predala, no a ešte som sa vyučila za kuchárku, keby náhodou kuchár z môjho domu pre seniorov ochorel alebo sme nemohli žiadneho zohnať, aby som ho vedela zastúpiť, lebo na to treba

mať papier. Myslela som, že to bude čisto súkromné zariadenie, budem tam všetko robiť ako najlepšie viem, aby som nespadala do najrôznejších štátnych regulácií. Ukázalo sa však, že sa aj tak musím zaregistrovať ako poskytovateľ sociálnych služieb. Tým pádom nesmiem vyberať viac než je povolené zákonom, čo vôbec nestačí na prevádzku, takže treba žiadať aj o dotácie. Tie však nie sú pochopiteľne právne nárokovateľné. Z toho, že je to registrovaná služba na Ministerstve práce a sociálnych vecí, vyplýva veľa rôznych nastavení a štandardov a najmä administratívy, plus kontrolný systém zo strany kraja. Je to veľmi veľká záťaž, kým sa to človek všetko naučí. Takže naši klienti platia 150 Kč denne na stravu a 180 Kč denne na ubytovanie - vychádza to 11 950 Kč na mesiac.

Môžete nám popísať vaše zariadenie?

Kapacita nášho Domova pre seniorov je 103 miest, ale keďže mnohí klienti chcú byť len dvaja v izbe, ešte si priplácajú. Apartmán má jednu väčšiu izbu s dvoma posteľami a menšiu s jednou, má vlastný kuchynský kútik a sociálne zariadenie, je tam aj klimatizácia a posedenie na terase či v záhrade. Máme tu i multifunkčnú miestnosť, kde sa dá robiť všetko - od prednášok, po kultúrne vystúpenia či rehabilitačné cvičenia. Klienti majú pre svoju potrebu tiež hobby kuchyňu - môžu si tu len tak pre zábavu variť či piecť na krásnej peci (stravu majú samozrejme v cene zaistenú, ako aj kompletnú zdravotnícku starostlivosť), ale aj hrať spoločenské hry, robiť výtvarné práce a podobne. Jedáleň je prepojená s reštauráciou, takže si po jedle môžu ešte objednať čokoľvek navyše. Pre klientov je k dispozícii wellness-saunový svet, vyhrievanie, inhalácia, perličková kúpeľ, vírivka a podvodná masáž a komu dovoľí zdravotný stav i parná sauna. Máme podanú žiadosť, aby by sme mohli robiť aj fyzioterapiu (masáže, elektroliečbu), ktorú by hradila zdravotná poisťovňa. A samozrejme, máme tu i službu krátkodobých pobytov, keď potrebujú dať deti svojich rodičov do starostlivosti nášho domova počas dovolenky alebo počas choroby či rekonvalescencie...

Nad'a Vokušová

(V budúcom čísle prinesieme fotoreportáž z Domova pre seniorov Dřevčický park)

Pri rôznych príležitostiach ich vídam už roky - ako špičkový súbor: krásne kroje, skvelá muzika, spev, tanec, pochopiteľne krásne dievčatá. Účinkovali i našich podujatiach, písali sme už o nich aj v Slovenských dotykoch. A predsa, na tohtoročnom Jánošíkovom dukáte v Rožnove pod Radhošťom som mal pocit, že som za tou profesionálnou fasádou ucítil čosi ešte cennejšie: že je to perfektná partia, ktorú drží pohromade niečo hlboko ľudské. Bolo to viditeľné, keď bavili premoknuté publikum a na mokrom pódiu predvádzali životu nebezpečné kúsky. Absolútne sa mi to potvrdilo, keď som prišiel na rozhovor počas návstvy. Z tréningu napokon nebolo nič, ale dávno som sa toľko nenasmiat a nebolo mi tak príjemne. A nielen preto, že kolovala flaška s vínom...

Šarvanci

... na ceste

IREVERZIBILNEJ

Samí o sebe na svojich stránkach píšú: „Šarvanci, Šarvanci, Šarvanci, Štvanci, Kujóni, Lapaji, Nezbedníci, Rozjásaná chasa, the Wild ones, Village boys... aj tak nás nazývali... Ani vy si to nemôžete zapamätať? Ponúkame jednoduchú mnemotechnickú pomôcku: Šialení A Relatívne Vytancovaní Amatéri Na Ceste Ireverzibilnej. Zdá sa vám to voľajaké čudné? Tak čítajte ďalej a možno zistíte, že sme celkom normálni ľudia, ktorí radi tancujú, popíjajú, spievajú, popíjajú, hrajú, popíjajú, veselia sa a ožívujú ľudové tradície. Už od roku 2002 si intenzívne ničíme svoje telá vrátane pečeni (jater, pozn. prekladateľa) dvakrát týždenne na tréningoch, rôznych sústreďeniach, vystúpeniach a festivaloch.“

Všetko toto presne rezonuje s mojimi skúsenosťami i tým, čo som napísal už v perexe. Takže, skutočne, čítajte ďalej, aj keď radšej nechajme priestor obrazu, než príliš mnohým vždy nepresným písmenkám. Súbor vznikol v januári 2002, prevažne zo slovenských študentov na českých vysokých školách. Nechýbali však ani Česi, ktorých pritiahli - prekvapujúco - napríklad slovenské kolegyně. A ani mladí Slováci, ktorí už od detstva žili v Prahe. Časom sa štruktúra menila

Vladimír Skalský

a dnes je medzi členmi súboru najviac lekárov, právnikov, ale aj technici, biológčka či programová manažérka, hoci noví členovia sa stále regrutujú najmä spomedzi študentov. I pri tých lekároch, právnikoch či technikoch som asi mal použiť skôr ženský rod, lebo zvlášť v tanečnej sekcii je značná prevaha dievčat a tak najmä pre nových tanečníkov sa otvárajú nevídané možnosti, nielen profesionálne...

Á propos, sekcie: Málokto súbor sa dnes môže pochváliť tým, čím Šarvanci. Majú totiž plnohodnotnú muziku, ergo hudobnú sekciu, ako aj spevácku a tanečnú sekciu. Nebývalo to tak vždy, ale s akousi mimoriadnou ľahkosťou sa to tak pomerne rýchlo vyvinulo. Aj to, že cvičia v sezóne v ideálnych priestoroch

Domu detí a mládeže Karlínske spektrum. Časť krojovej výbavy vykúpili od SĽUK-u, časť si sami ušili. Pri rozhovore so Šarvancami má človek neobvyklý pocit - nič nie je problém, nič (vari okrem chlapcov) im nechýba. Vraj aj peňazi majú tak akurát. Spokojní a šťastní, pretože múdri a skromní mladí ľudia. Teda skromní... nie v aktivitách a plánoch. Veď organizujú aj vlastný ples s trojčiferným počtom účastníkov, kam si prizývajú i ďalšiu kapelu, spevácka sekcia pripravuje plnohodnotné hudobné CD.

Repertoár nezameriavajú na žiadny konkrétny región, spracúvajú tanečné, hudobné a spevácke tradície z rôznych kútov Slovenska. Jedným z festivalov, na ktorom sú každoročným účastníkom, je

už zmieňovaný Jánošíkov dukát, kde už v roku 2003 získali titul Laureáta festivalu. Pravidelne sa zúčastňujú aj na prestížnej súťažnej prehliadke vysokoškolských súborov Akademický Zvolen a na jednej z najvýznamnejších folklórnych akcií na Slovensku, Slávnosti pod Poľanou v Detve. Okrem toho účinkovali na festivaloch a iných akciách v Prahe, Plzni, Tuchloviciach, Ostrave, Lázních Bělhrad, Dýšine, Letech, Zadní Třebáni, Jindičiach... Koncom roku 2004 sa vybrali aj na zahraničný zájazd. Bol iba do Číny. A trval iba mesiac. Šarvanci.

Radi privítame všetkých, ktorým folklór nie je cudzí, skúsenosti a folklórna minulosť sú podmienkou. Tréningy sa odohrávajú pravidelne v pondelky a stredy od 19:00 do 21:30 v DDM Karlínske Spektrum na Karlínskom námestí 7, Praha 8.
info@fssarvanci.cz, Lenka Schimmerová +420 777 260 063,
Petr Pelnař +420 777 326 156

Herec so slovenskou krvou

Pred pár týždňami takmer všetky svetové médiá informovali o tom, že 29. septembra odišiel do hereckého neba americký herec, producent a maliar Tony Curtis. Hollywoodská hviezda, ktorá zažiarila najmä v komédii Niekto to rád horúce, po boku nesmrteľnej Marilyn Monroe. Hoci v tom čase patril k najobdivovanejším hercom, málokto tušil, že jeho korene siahajú aj na Slovensko.

nedokázali postarať. Neľahký život v nepopulárnej štvrti s vysokou kriminalitou sa podpísal aj na spôsobe života, ktorý mladík viedol. Dokonca bol aj členom miestnemu gangu. Pred väzením ho „zachránilo“ naverbovanie do amerického námorníctva počas druhej svetovej vojny.

Po jej skončení sa vrátil do rodného mesta, kde navštevoval dramatické kurzy a vystupoval v malých divadlách. Príťažlivého mladíka, ktorý sa spočiatku hnal len za dievčatami a peniazmi, si všimla agentka hľadajúca talenty Joyce Selznick a pozvala ho do Hollywoodu. Do „filmovej mekky“ sa presťahoval ako 23-ročný, kde podpísal zmluvu s Universal Pictures.

Následne si aj zmenil meno a z Bernarda Schwartzu sa stal Tony Curtis. Popularitu si získal postupne účinkovaním v rôznych filmových žánroch, problém mu nerobili komédie ani drámy. Celkovo stvárnil viac ako stovku postáv. Po prvý raz si účinkovanie vo filme vyskúšal v snímke Criss Cross z roku 1949 ako tanečník rumbly. Nasledovalo niekoľko jednoduchších úloh, ktoré získal najmä pre jeho mimoriadne príťažlivý vzhľad.

V roku 1958 natočil drámu Útek v ret'aziach. Za snímku o probléme rasizmu si vyslúžil nomináciu na

Oscara v kategórii najlepší herec v hlavnej úlohe. Zlatú sošku si však neodniesol, z čoho bol veľmi sklamaný. Napriek tomu dostal ocenenie Empire Movie Awards, ktoré udeľujú zástupcovia jedného z najpredávanejších filmových časopisov Empire vo Veľkej Británii.

Tonyho Curtisa najviac preslávila komédia Niekto to rád horúce, režiséra Billyho Wildera, kde zažiaril po boku nesmrteľnej Marilyn Monroe. Vo filme sa predstavil ako džezový hudobník Joe, ktorý sa spolu s kamarátom Jerryom prezliekajú za ženy, aby tak unikli pred bandou gangstrov. Podľa prieskumu Amerického filmového inštitútu z roku 2000 sa film stal najlepšou komédiou všetkých čias.

Patril tiež medzi umelcov, ktorí majú hviezdu na hollywoodskom chodníku slávy, v roku 1995 mu udelili francúzsky Rad umenia a literatúry. Curtis sa popri filmovej kariére vo veľkom venoval maľovaniu, to mu podľa jeho vlastných slov pomohlo najmä v období, keď sa snažil dostať zo závislosti od alkoholu a drog.

Tony Curtis, ktorý zomrel na zástavu srdca, bol ženatý šesť ráz a mal šesť detí. V otcových šľapajach najvernejšie pokračuje jeho dcéra, herečka Jamie Lee Curtisová. (las)

Tony Curtis, vlastným menom Bernard Schwartz, sa narodil 3. júna 1925 v newyorskom Bronxe. Pochádzal z chudobnej rodiny maďarských židovských prisťahovalcov, ktorí do USA emigrovali za lepším životom. Jeho matka Helena Kleinová bola Slovenka - pochádzala z Valkova pri Poltári. V roku 1923 odišla do Ameriky, kde sa zoznámila so svojim budúcim manželom Emanuelom Schwartzom, ktorý sa živil ako krajčír. O dva roky neskôr sa manželom narodil syn Tony a potom ešte dvaja synovia.

Ako osemročný strávil spoločne s mladším bratom Júliusom mesiac v sirotinci, lebo rodičia sa o nich už

Slovensko má za sebou siedme referendum. Šieste neúspešné - voliči prišli v dostatočnom počte iba na hlasovanie o vstupe do Európskej únie. Predsa je však referendum, iniciované stranou Richarda Sulíka Sloboda a Solidarita (SaS), úspechom tohto politického subjektu. Účast' v referende bola takmer 23 percent, čo je viac, než sa čakalo, a voliči odpovedali na všetky otázky výrazným rozdielom kladne.

Vít'azná prehra

Vladimír Skalský

Referendum vyhlásil prezident Ivan Gašparovič na základe petície, ktorú spoluorganizovali zástupcovia vládnej SaS ešte pred júnovými parlamentnými voľbami s cieľom pritiahnúť voličov k urnám. Pôvodne totiž očakávali, že hlasovanie sa uskutoční v deň parlamentných volieb.

Referendum je síce neplatné, na to by sa muselo zúčastniť viac než 50 % oprávnených voličov. K urnám však prišlo 22,84 percenta voličov. Predreferendové odhady pritom hovorili, že účasť sa bude pohybovať okolo desiatich percent. Účasť mohol znížiť aj fakt, že časť otázok, ako napríklad obmedzenie imunity či volby cez internet, vláda premiérky Ivety Radičovej (SDKÚ) medzičasom zaradila do programového vyhlásenia. Nakoniec prišiel napriek tomu takmer milión ľudí, konkrétne 998 142 voličov zo 4 369 553 zapísaných v zoznamoch. Referendum nespĺnilo podmienku účasti na to, aby bolo platné - teda viac než 50 percent oprávnených voličov.

Najvyššia účasť bola v obvode Senec - 30,26 per-

centa, najnižšia v Čadci - 15,11. Nadpriemerná účasť bola aj v Bratislave, Banskej Bystrici, Pezinku, Martine, Dolnom Kubíne a napríklad aj v Ružomberku. Naopak výrazne menej ako 23 percent voličov prišlo hlasovať vo Svidníku, Vranove nad Topľou, Michalovciach, alebo v Komárne.

Opozičné strany Smer Roberta Fica a SNS Jána Slotu plebiscit odmietli ako politickú reklamu jednej strany. Referendum si nezískalo ani jasnú podporu vládnych strán SDKÚ, KDH a Most-Híd. Na referende sa zúčastnili okrem predsedu parlamentu Richarda Sulíka (SaS) aj prezident Ivan Gašparovič, premiérka Iveta Radičová (SDKÚ), minister zahraničných vecí Mikuláš Dzurinda (SDKÚ) či podpredseda parlamentu Béla Bugár (Most-Híd).

Referendum stálo viac ako sedem miliónov eur

• Na prvú otázku „Súhlasíte s tým, aby Národná rada Slovenskej republiky zákonom zrušila povinnosť

fyzických osôb a právnických osôb platiť úhradu za služby verejnosti poskytované Slovenskou televíziou a Slovenským rozhlasom?“ odpovedalo 87,24 percent hlasujúcich kladne, 9,02 percenta záporne.

• Na druhú otázku „Súhlasíte s tým, aby Národná rada Slovenskej republiky zákonom rozšírila možnosť prerokovať konanie poslanca Národnej rady Slovenskej republiky ako priestupok na všetky priestupky podľa zákona o priestupkoch?“ dalo kladnú odpoveď 95,40 percenta hlasujúcich, 1,73 percent sa vyjadrilo záporne.

• Na tretiu otázku „Súhlasíte s tým, aby Národná rada Slovenskej republiky ústavným zákonom znížila počet poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na 100 s účinnosťou od nasledujúceho volebného obdobia?“ odpovedalo áno 92,76 percent, 3,85 odpovedalo nie.

• Na štvrtú otázku „Súhlasíte s tým, aby Národná rada Slovenskej republiky zákonom ustanovila, že orgány verejnej moci môžu obstarávať osobné motorové vozidlá s obstarávacou cenou maximálne 40-tisíc eur?“ reagovalo súhlasom 88,84 percent, negatívnu odpoveď uviedlo 6,16 hlasujúcich..

• Na piatu otázku „Súhlasíte s tým, aby Národná rada Slovenskej republiky ustanovila možnosť voliť poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a poslancov Európskeho parlamentu prostredníctvom internetu?“ odvetilo kladne 70,46 percent účastníkov referenda, proti bolo 22,22 percent hlasujúcich.

• Na šiestu otázku „Súhlasíte s tým, aby Národná rada Slovenskej republiky zákonom vyňala osoby poverené výkonom verejnej moci z možnosti uplatniť právo na odpoveď podľa tlačového zákona?“ odpovedalo kladne 74,93 hlasujúcich, záporne 13,26 percenta účastníkov referenda.

Volby cez internet - už konkrétne

Dlhoročná požiadavka Svetového združenia Slovákov v zahraničí, zavedenie volieb prostredníctvom internetu, sa dostala do programového vyhlásenia slovenskej vlády. Podľa neho by sa cez internet malo určite voliť už v parlamentných voľbách v roku 2014 - pochopiteľne, zvýši to komfort nielen voličov zo zahraničia, ale i všetkých doma, na Slovensku. Súčasne však treba prijať aj nový volebný kódex, ktorý zjednotí spôsob hlasovania. Súčasný systém je totiž nielen zložitý, ale aj nelogický. Zo zahraničia sa dá prostredníctvom pošty voliť do Národnej rady Slovenskej republiky, napríklad prezidenta však už nie; takisto sa zo zahraničia nedá zúčastniť na iných typoch volieb či na referende. Súčasný model volby zo zahraničia veľmi sťažuje. Pochopiteľne, je veľmi nepraktické, že volič zo zahraničia sa musí najprv najmenej 50 dní pred voľbami zaregistrovať, potom poslať ďalšiu obálku so samotným lístkom. Nehľadiac na to, že pri tomto systéme teoreticky hrozí aj úmyselné či neúmyselné neskoré doručenie alebo strate nie zásielky, narušenie princípu tajnej volby a iné komplikácie.

Padlo teda rozhodnutie, že volby cez internet budú. Teraz je pred nami iná otázka - ako?

Diskurz sa skutočne rýchlo posunul veľmi konkrétnym smerom. Pod vedením štátneho tajomníka Ministerstva vnútra SR Maroša Žilinka vzniká odborná komisia, ktorá má nový model volebného systému pripraviť. Jej členom bude aj zástupca Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Už i dosiaľ sa stihlo uskutočniť veľmi podrobné rokovanie za účasti nielen štátneho tajomníka, ale aj ďalších zainteresovaných pracovníkov ministerstva, na ktorom

autor tohto článku predstavil stanoviská a poznatky Svetového združenia Slovákov v zahraničí, ale aj organizácie Európania vo svete, ktorá zmapovala volebnú legislatívu v krajinách EÚ.

Dôležitými aspektmi sú bezpečnosť a tajnosť volieb. Zabezpečenie je samozrejme extrémne vážna otázka, v čase internetového bankovníctva a dátových schránok, umožňujúcich právne úkony voči štátnej správe, je to však riešiteľné. Dokazujú to aj príklady zo zahraničia. Parlamentné volby sa cez internet už konajú v Estónsku, do roku 2014 ich zavedú v Česku, rôzne typy volieb elektronickou formou vyskúšali aj vo Francúzsku, Holandsku, Kanade, Švajčiarsku, USA, Veľkej Británii, či v Katalánsku.

Práve estónsky model by sa mal stať základom slovenského. Tiež by mal byť založený na jednotnom osobnom identifikátore, teda na elektronickej karte, ktorá zrejme postupne nahradí občianske preukazy. Z finančných i organizačných dôvodov by sa zatiaľ zrejme vydávala len na požiadanie a tým, ktorí majú dostať nový preukaz, napríklad vzhľadom na dovŕšenie príslušného veku. Zrejme však bude musieť existovať obdobný identifikátor aj pre občanov bez trvalého pobytu na Slovensku - ten nemôže mať všetky atribúty občianskeho preukazu. Komisia musí posúdiť objem osobných údajov, ktoré bude treba spracovať. Vyriešiť treba i to, aby nebolo možné hlasovať kartou človeka po jeho skone v zahraničí, o ktorom sa štátna správa nemusí dozvedieť. Veľmi zásadné je, ako hlasovanie autorizovať, ale súčasne následne anonymizovať. Podstatné je i to, aby nebolo možné pri tomto hlasovaní neúmerne zjednodušiť kupovanie hlasov, napríklad v róm-ských osadách.

O tomto všetkom však platí: Kde je vôľa, tam je aj cesta. A vôľa konečne, zdá sa, je.

(vs)

Zdenka Sojková ako téma

Výnimočná pražská štúrovská bádatelka Zdenka Sojková sa sama stáva témou bádania. Literárna historička, ktorej vydal Slovensko-český klub neuveriteľných osem knižných titulov, sa síce nemohla zúčastniť na októbrovom seminári v Modre pri príležitosti 295. výročia narodenia Ľudovíta Štúra, avšak i tak tam nechýbala. Literárny teoretik Augustín Maťovčík pripravil referát s názvom „Zdenka Sojková a jej štúrovské výskumy“. Podobnú tému reflexie Ľudovíta Štúra v prácach českej slovakistiky spracoval aj mladý literárny vedec a niekdajší doktorand na pražskej slovakistike Radoslav Passia. Maťovčík spracoval aj rozsiahlu bibliografiu Zdenky Sojkovej pre časopis Kultúra. Po Cene ministra kultúry SR a ďalších význameniach je aj odborný záujem ocenením neuveriteľne poctivej a trpezlivej práce bádatelky v priebehu viac než pol storočia.

(vs)

Európska cena pre Viliama Dočolomanského

Jedno z najprestížnejších kontinentálnych ocenení, Európsku cenu novej divadelnej reality (XII. The Europe Prize New Theatrical Realities), udeľované odbornou porotou pri Európskej

komisii, získa aj Viliam Dočolomanský, slovenský umelecký šéf medzinárodného súboru, sídliačeho v Prahe, Farma v jaskyni. Stane sa tak v polovici apríla 2011 v Petrohrade, kde súčasťou veľkolepého ceremonálu bude tiež séria predstavení Farmy v jaskyni pre sedemsto odborných hostí a aj širšiu verejnosť. Na tie nadviaže konferencia o umeleckej produkcii tohto súboru, na ktorej sa zúčastnia významní svetoví teatrologovia ako Richard Schechner z New Yorku alebo Leszek Kolankiewicz z Poľska.

(kul)

Poviedka 2010

Vítazom slovenskej súťaže Poviedka 2010 Assec solution sa stal Václav Kostelanski so svojim

príspevkom Oleg má chuť zabiť. Tak sa uzniesla tohtoročná porota v zložení Agda Bavi Pain, Monika Kompaniková a Jaroslav Klus, ktorá vybrala nižšie uvedené víťazné tituly. Na stanici Rádio Devín bolo 13. 10. 2010 odvysielané vyhlásenie výsledkov 14. ročníka tejto obľúbenej literárnej súťaže. Moderoval Marián Lucký, hosťami programu boli Agda B. Pain a Monika Kompaniková.

1. cena: *Oleg má chuť zabiť*; V. Kostelanski, Považská Bystrica, narodený v roku 1982
2. cena: *Rezne*; Erik Šimšík, Bratislava, (1987)
3. cena: *Grázel*; T. Varga, Zl. Moravce, (1980)

Prémie 1 - 7 :

Strach; Kristína Antáľková, Bratislava, nar. 1957
Vrátnik; Apir, Bratislava, nar. 1988
Spokojnosť; Ján Birčák, Nové Zámky, nar. 1964
Dom; Mária Modrovichová, Bratislava, nar. 1977
Tabu; Zuzana Šmatláková, Oponice, nar. 1988
Sneh; Ján Varinský, Bystrica, nar. 1954

Marta; Mariana Záhorová, Žilina, nar. 1976

Poviedky boli vybrané z celkového počtu 229 prijatých príspevkov.

Ocenené práce budú publikované v zborníku Poviedka 2010, ktorý vydá občianske združenie literarnyklub.sk.

Muránsky chodník

V Muráni, v okrese Revúca, pred začiatkom víkendú slávnostne otvorili obnovený 6,5-kilometrový náučný chodník k Muránske mu hradu. Obnovili ho členovia Klubu priateľov Muránskej planiny v spolupráci so Správou Národného parku Muránska planina. Na projekt opravy, respektíve osadenie nového značenia, smerovníkov, informačných panelov a protierózne opatrenia získali grant 4 500 eur z programu Živé chodníky. „Výsledky nášho úsilia sú badateľné na trase chodníka v podobe opravených panelov, upraveného prameňa pod hradom, zrenovovaného oddychového miesta na Veľkej lúke a ďalších, menej zreteľných, avšak potrebných opráv. Odpočinkové miesto s lavicami, stolom a ohnískom a informačným bodom, ktoré návštevníci nájdu v lokalite Piesok na okraji Veľkej lúky, je jedným z troch miest národného parku, ktoré môžu návštevníci využiť na táborenie,“ uviedla Jana Šmídtová zo správy Národného parku Muránska planina v Revúcej.

Nové informačné panely na trase chodníka informujú návštevníkov o prírodných krásach a zaujímavostiach Národného parku Muránska planina a o histórii Muránskeho hradu. Vďaka podpore z grantového programu Živé chodníky sa tento rok obnoví vyše 190 kilometrov turistických chodníkov v národných parkoch a prírodných rezerváciách Slovenska. Na projekty ich obnovy získalo sedem organizácií spolu 25 000 eur. Ide o turistické chodníky v Nízkych Tatrách, na Muránskej planine, v Poloninách, v Slovenskom kráse, na Poľane, v Bielych Karpatoch a v Chočských vrchoch. Cieľom projektov, ktoré majú byť dokončené do konca tohtoročnej jesene, je obnova turistického značenia a zlepšenie

technického stavu chodníkov a ich infraštruktúry dobudovaním odpočívadiel, lavičiek, mostíkov, informačných panelov a podobne.

O podporu z programu Živé chodníky sa mohli uchádzať neziskové organizácie a neformálne skupiny občanov, pôsobiace v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia, manažmentu chránených území, turizmu a trvalo udržateľného rozvoja. Maximálna podpora pre jeden projekt bola stanovená na 5 000 eur.

(si)

Zaujímavá štatistika

Na Slovensku počtom prevažujú ženy nad mužmi. Na sto žien pripadá u nás 95 mužov. „Každý druhý muž a takmer každá tretia žena sú slobodní,“ informovala predsedníčka Štatistického úradu SR Ľudmila Benkovičová. Každých deväť minút sa narodí dieťa. Zo všetkých narodených je 99,6 percenta detí narodených živo.

„Z troch narodených detí sa dve narodia rodičom v manželskom zväzku,“ uviedla Ľ. Benkovičová pri prezentácii aktuálnej štatistiky o obyvateľoch Slovenska. V našej krajine každých 10 minút niekto zomrie. „Viac ako polovica všetkých úmrtí obyvateľov Slovenska je spôsobená chorobami obehovej sústavy,“ povedala a dodala, že podľa štatistik Eurobarometra priemerný obyvateľ Slovenska meria 171 cm a má hmotnosť 73 kg.

Na jednom kilometri štvorcovom územia Slovenskej republiky žije 110 obyvateľov. V krajine je približne 1,9 milióna domácností, pričom väčšina obyvateľov Slovenska žije v mestách. Na sto obyvateľov v mestských sídlach pripadá 82 obyvateľov žijúcich na dedinách, na vidieku.

Intenzita sťahovania v rámci Slovenska je podľa štatistikov nízka. „Zo sto obyvateľov zmenia svoje bydlisko v priebehu roka jeden až dvaja,“ vysvetlila zistenie Ľ. Benkovičová. Dodala, že pri sťahovaní zo Slovenska každý tretí sťahujúci sa mieri do susednej Českej republiky.

(si)

Česko i Slovensko, dědičné státy Československa, dosáhly formálně vše, o čem se jejich představitelům a občanům po pádu komunistického režimu sotva zdálo. Máme svobodu i demokratický režim, máme spojence, jimž věříme a na něž spoléháme. V Atlantické alianci (NATO) i v Evropské unii (EU), jejichž členství se zdálo být nedosažitelné, jsme pevně zakotveni, ale... zdá se, že vztahům oboustranně něco chybí. Respektu v očích světa i mezi partnery také..._

Spojenectví, aliance, unie

Egon T. Lánský

Jako politický novinář a publicista jsem se několik desítek let zabýval EU (dříve Evropským společenstvím) i NATO, jako člen české vlády také zahraniční a bezpečnostní politikou a vztahy s EU.

Přes některé nedostatky ve vztazích uvnitř jsem si NATO i ES vždy vážil. Postupně, především v uplynulých deseti, až patnácti letech, jsem si víc a víc začal všimnout některé nedostatky. To se mi z počátku zdálo být celkem pochopitelné jako průvodní znak rozšiřování obou svazků. Mezi 27 členy EU je dnes 12 států z bývalého sovětského bloku (nepočítám NDR - dříve východní Německo - jež je dnes prostě částí SRN) a podobně je to s členstvím v NATO. V době bipolárního světa jsme stáli navzájem proti sobě, málo jsme navzájem znali způsob myšlení, chování, reakce či hodnoty „těch druhých“. Podnes zůstaly na obou stranách mnohé předsudky, nové třebas přibýly. Stále se navzájem dost dobře neznáme. Horší je, že si oboustranně myslíme, že se známe.

Pokusím se zmínit pár příkladů, každý z nich a všechny dohromady oslabující přesvědčivost EU i NATO a intenzitu jejich vlivu:

- V době, kdy Česká republika (ČR), právě převzala ono půlroční, v Česku tolik omilované „předsednictví“ EU, se na Blízký východ vydala oficiální evropská delegace, vedená českým ministrem zahraničí Schwarzenbergem, s údajným cílem zprostředkovat jakýsi klid zbraní mezi Izraelem a hnutím Hamás, vládnoucím v pásmu Gaza. Současně se tam vydal francouzský prezident Sarkozy. Ač Francie krátce předtím předala evropské „předsednictví“ Česku, cítil se zřejmě jakýmsi evropským prezidentem a považoval svůj krok za samozřejmý, aniž se koho zeptal. K věci patří, že Česká republika, jejíž zahraniční politiku ministr Schwarzenberg reprezentoval (a reprezentuje), má ve vztahu k Blízkému východu jiný postoj než EU. Jak tento rozpor pan Schwarzenberg vyřešil nevím, ale je možné, že našel podobný mír ve svém svědomí, jako v souvislosti se skandály kolem ministra Čunka, s nímž byl ve vládě, ač se dušoval, že za daných okolností (které se nezměnily) s ním v té vládě sedět nebude. Jen v tomto případě nešlo o jeho soukromé svědomí, ale o reprezentaci dvou rozdílných přístupů. Jménem EU jednal na Blízkém východě i jakýsi „evropský zahraniční

ministr“ Solana a „pověřenec“ EU pro Blízký východ Blair. Každý z nich reprezentoval Evropu nejspíš trochu jinak.

- Podobně v případě loňských(ne)dodávek nasmouvaného ruského plynu do Evropy a s tím souvisejících půtek Ruska s Ukrajinou, jež se EU nijak netýkaly. Choulostivé, tím spíš, že ty půtky probíhaly v zimě, kdy se vlády bojí hrozby, že by průmysl mohl být bez energie a občané bez tepla. Politici různých členských zemí EU jednali různě, prostě podle vlastních, nikoli společných zájmů.

- Ve věci uznání samostatnosti Kosova je EU v rozporu s několika usneseními organizací, jež jinak respektuje i s některými vlastními členskými zeměmi, mezi nimi Španělskem a Slovenskem, nemluvě o tom, že se tváří, jako by usilovala o integraci tzv. Západního Balkánu (kam s plnou podporou Ruska patří Srbsko, jež se s představou kosovské samostatnosti odmítá smířit). Nová evropská „ministryně zahraničí“ Catherine Ashton ovšem za kosovskou samostatností stojí, jakož i český ministr Schwarzenberg. Česká vláda tak nějak napůl.

- Čerstvý evropský velvyslanec v USA Vale de Almeida hned po jmenování prohlásil, že teď bude vystupovat jménem všech členských států EU i v otázkách zahraniční a bezpečnostní politiky. To vzbudilo pozornost, ba nevoli v Británii, jež přece na vztahy

s USA nepotřebuje někoho z Bruselu. Měli by si toho ale všimnout všechny členské země. Evropa totiž žádnou vlastní zahraniční, či bezpečnostní politiku nemá. Pokud jde o politiku bezpečnosti, Západoevropská unie ZEU, která bývala jakousi prázdnou množinou, přinejmenším umožňující naplnit tento rámec společnými bezpečnostními zájmy, byla před pár lety zlikvidována a NATO je instituce, v níž všichni chtějí být, její ochranu v případě vlastního ohrožení mít, ale ke společným akcím přispět, ekonomicky, či vojensky žádná členská země příliš nechce a tak tíha zůstává hlavně na USA.

- Dodám ještě, že Slovensko jediné, jako členský stát eurozóny, odmítlo přispět na půjčku k sanaci řecké ekonomiky. To Slovenskou pozici, spolu s nediplomatickým a poněkud trapným vyjádřením premiérky Radičové, žádající omluvu od komisaře EU Rehna, jenž nikoho neurazil, sotva v Evropě posílí. Český premiér Nečas naopak právem Evropu kritizuje, že na konferenci o Romech ve Francii nebyla pozvána řada členských států, jichž se otázka týká, Česko nevyjímaje. A český prezident Klaus, zdá se, změnil své dosavadní názory na EU, jež najednou „tak docela“ za zahraničí nepovažuje.

- No a Evropa čerstvě přišla se zákazem prodeje - nikoli výroby - dalších žárovek, místo aby se postarala, aby například výrobci drahých elektrických spotřebičů sjednotili své nástrčky a zástrčky a tím zlevnili a zjednodušili život občanů, především svých. EU prostě, na rozdíl od USA, není federace, nemá společnou zahraniční ani bezpečnostní politiku a tápe i v té vnitřní.

Na závěr mi nezbyvá, než se opřít o Timothy Gartona Ashe, profesora politických věd v Oxfordu a příležitostného publicistu, jenž ve východním Berlíně žil a studoval. V jednom ze svých komentářů cituje tehdejšího ministra zahraničí, nyní předsedu vlády Lucemburska Junckera, jak v roce 1990 přijel do rozpadající se Jugoslávie s voláním „Hodina Evropy nadešla“. „Jako Bourboni,“ píše Garton Ash, „zdá se, že EU nic nezapomněla a nic se nenaučila.“

My zřejmě také ne.

České a slovenské banky

Českí podnikatelia, ktorí obchodujú so zahraničím, objavili trik, ako ušetriť na bankových poplatkoch státisíce korún. Zakladajú si účty na Slovensku. Poplatky za posielanie a prijímanie zahraničných platieb sú na Slovensku za bežné transakcie až 60-krát nižšie ako v Česku. V extrémnych prípadoch je rozdiel až 400-násobný.

U väčšiny bánk pôsobiacich v Česku prekračuje poplatok 100 Kč (4,06 eura), za veľké prevody sa platí až 1500 Kč. Na Slovensku stoja tieto prevody len pár korún.

Pokiaľ by české firmy začali hromadne sťahovať svoje účty na Slovensko, znamenalo by to pre

české banky pomerne závažný problém - za poplatky ročne inkasujú miliardy korún.

Firmy, ktoré si slovenský účet založia, naň smerujú všetky euróvé platby. A ak potrebujú dostať peniaze zo Slovenska do Česka alebo naopak, stojí ich to iba pár korún. Banky totiž prevody medzi slovenským a českým účtom v rámci jednej bankovej skupiny cenovo zvyhodňujú.

Majiteľ firmy Kovo Koukola zo Žďáru nad Sázavou Aleš Koukola uviedol, že si účet na Slovensku založil na jar a vďaka nemu za rok na poplatkoch za transakcie zaplatil len 5000 namiesto 330 000 Kč. Podľa neho sa finta rýchlo šíri;

poradil ju aj iným podnikateľom.

Slovenské banky po vstupe do eurozóny cezhraničné poplatky znížili. Podľa pravidiel EÚ majú mať banky členských krajín ceny za domáce a zahraničné platby v rámci eurozóny jednotné.

Poplatkové príjmy bánk v Česku v prvom polroku dosiahli 23,3 miliardy Kč. V porovnaní s rovnakým obdobím vlni bola suma takmer o 750 miliónov Kč vyššia. Poplatkovú politiku bánk obhajuje aj Česká národná banka (ČNB). Jej hovorca Marek Petruš poukázal na to, že Česko bolo jednou z troch krajín EÚ, ktoré počas krízy nemuseli zachraňovať bankový sektor. Je to aj výsledok skutočnosti, že banky na poplatkoch zarábajú. (ta)

Cez Nadlak je...

Posledný septembrový víkend sa v rumunskom Nadlaku, súbežne s konferenciou slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí, uskutočnila v poradí už dvanásť Prehliadka sólistov slovenskej ľudovej piesne pod názvom Cez Nadlak je...

Mimoriadne úspešná prehliadka sa inšpirovala

moderátorský pár Bianca Pascu-Unc a Ondrej Borošovič.

Popri troch cenách v každej kategórii sa udeľovala aj Cena orchestra a Špeciálna cena poroty. Tradične svoju cenu venuje aj poslanec rumunského parlamentu a predseda Demokratického zväzu

PRI VYSTÚPENÍ MICHAELY ČILIAKOVEJ

starším vojvodinským festivalom V pivnickom poli. Ide o súťažnú prehliadku spevákov z Maďarska, Srbska a Rumunska. Tentoraz sa o ocenenia uchádzalo v troch vekových kategóriách 29 účastníkov. Divákmi nabitý festival prebiehal tri dni. Na piatkovom a sobotňajšom koncerte speváci predviedli postupne pomalú i rýchlu súťažnú pieseň a v nedeľu odznel galakonzert víťazov festivalu.

Najmladší účastník mal 7 a najstarší 73 rokov. Večerami vynikajúcim spôsobom sprevádzal

Slovákov a Čechov v Rumunsku Adrián Merka, po prvý raz sa udeľovala aj Cena predsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Tú získala Michaela Čiliaková z vojvodinského Kulpína. Aj absolútna víťazka pochádza z Vojvodiny, konkrétne z Nového Sadu pricestovala Olivera Gabríniová.

Popri veľmi kvalitnom festivale na pódiu sa ďalší spontánny odohrával každý večer do skorých ranných hodín pri slovenskej muzike v podniku s nie celkom irečiteľným názvom Queen's pub. (sk)

Slovenskí evanjelici zo zahraničia v Nadlaku

V rumunskom, ale vlastne viac slovenskom Nadlaku sa 23.-26. septembra 2010 konalo II. stretnutie slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí, ktoré nadväzovalo na prvú konferenciu pred dvoch rokov v Prahe. Konferencia mala podtitul „Doklad minulosti, základ budúcnosti slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí“ a jej hosťiteľom bol nadlacksý senior Juraj Bálint.

Medzi hosťami boli aj generálny biskup Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Miloš Klátik, slovenský konzul v Bukurešti Martin Juhás, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský, zástupcovia vydavateľstva Tranoscious a iní významní a čestní hostia. Predovšetkým sa však zúčastnili farári i laickí predstavitelia slovenských evanjelických zborov z rôznych krajín.

Na konferencii vyjadrili účastníci vôľu založiť Združenie slovenských evanjelikov žijúcich v zahraničí (ZSEZZ). Účastníci konferencie sa zhodli na znení návrhu Stanov ZSEZZ, ktorý pripravili Janka Haluková a superintendet Dušan Tillingner z Prahy, farár Dušan Tóth z Toronta. Tento návrh predkladajú na ďalšie pripomienkovanie, ktoré organizačný výbor vyhodnotí a po spracovaní predloží na III. konferencii.

Súčasťou konferencie bol kultúrny program i niekoľko bohoslužieb, vyvrcholila spoločnými slávnostnými bohoslužbami v nadlacksom evanjelickom kostole.

(jh)

Databáza kultúry vojvodinských Slovákov

Aj krajský život sa vydáva novými smermi. V srbskej Vojvodine funguje od roku 2008 Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov. Podobnú ustanovenie predtým mali Slováci len v Maďarsku. V pondelok 27. septembra tento ústav slávnostne predstavil aj Elektronickú databázu kultúry vojvodinských Slovákov, absolútnu prvú svojho druhu v slovenskom svete.

Za prítomnosti podpredsedníčky vlády Autonómnej pokrajiny Vojvodina a predsedníčky Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny Anny Tomanovej Makanovej, predsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimíra Skalského a ďalších osobností, vrátane predstaviteľov rusínskeho, rumunského a chorvátskeho Ústavu pre kultúru, uviedla elektronickú databázu riaditeľka Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov Milina Sklabinská. Táto mladá odborníčka sa pred niekoľkými mesiacmi stala aj predsedníčkou Pracovnej odbornej skupiny Svetového združenia Slovákov v zahraničí pre vedu a výskum.

VLADIMÍR SKALSKÝ A MILINA SKLABINSKÁ

Vytvorená Elektronická databáza po prvý raz umožní na jednom mieste, systematicky a v súlade s medzinárodnými štandardmi uchovávať hodnotné digitalizované materiály a vytvárať tak elektronický archív o kultúrnom dedičstve a súčasnej tvorbe vojvodinských Slovákov vo všetkých formách a na všetkých úrovniach.

Celková prezentácia prebiehala v dvoch častiach. V prvej Milina Sklabinská priblížila základy budovania elektronickej databázy kultúry vojvodinských Slovákov, ktoré si v prvom rade vyžadovali výskum a analýzu prostredia. Znamená to skúmanie informačno-komunikačných systémov, analýzu legislatívy, inštitucionálnej infraštruktúry, jednotlivých úsekov slovenskej kultúry, ako aj vyhľadávanie modelov digitalizácie a výrobu návrhov štruktúrovania databáz. V druhej časti predstavitelia firmy YuSpin predviedli praktické použitie databázového programu, ktorý umožňuje systematicky ukladať zvukové, video, fotografické, tlačené a ďalšie elektronicke materiály (galerijné, muzeálne, archívne, knižné, mediálne a mnohé iné) vrátane ich popisných údajov, definovaných medzinárodnými štandardmi.

Takáto obsiahla a trvalo udržateľná databáza nepochybne chýba aj slovenským komunitám v ďalších krajinách, vrátane tej v Česku... (lw)

Pražské Divadlo Palace opět' přivítá populární hru slovenského divadla L+S od autora Williama Douglasa Homea Rybárik královský. Predstavenie bude 18. novembra od 20.00 hodiny. Jeho režisérom je Vladimír Strnisko, hrajú Emília Vášáryová, Milan Kňažko a Milan Lasica. Ceny vstupného sú: I. kategória - 550,-, II. kategória - 499,-, III. kategória - 450,-, IV. kategória - 400,-.

Znovu na návšteve v Prahe

Láska je láskavejšia niekedy až na druhý pokus... ak ju nenecháte čakať príliš dlho. Ak je však rozdiel štyridsať rokov, fyzické opotrebovanie a telo si vypýta svoju daň. Aj o tom je komédia plná typického anglického humoru a manierov...

Charakteristický čierny britský humor, dialógy, ktoré majú neuveriteľné pointy, ironický, ale zároveň dojemný príbeh lásky dvoch starnúcich bývalých milencov - hlavne o tom je zručne napísaná konverzačná komédia Williama Douglasa Homea, ktorá nás zavedie do lepšej spoločnosti, ktorá pri pohári miešaného koktejlu sidecar či rannej kávy a toastoch s džemom rieši svoje „osudové vzťahy“ a problémy. Za jednoduchým príbehom úspešného spisovateľa Sira Cecila a jeho priateľky Evelyn, bohatej a nekonformnej vdovy, ktorí štyridsať rokov čakali na to, aby si po smrti Evelyninho manžela Reginalda, Cecilovho soka, konečne mohli vyznať lásku, sa skrýva metafora o nemožnosti lásky dvoch osôb, ktoré si nahovávajú, že sa milujú. Metafora o tom, ako je dôležité neprepásť vo svojom živote šancu, pretože už žiadna ďalšia nemusí byť. Cecil v časoch mladosti, ktoré boli veľmi bujaré, intimne zblíženie svojou neurvalosťou pokazil a na staré kolená sa pokúša „opäť vstúpiť“ do tej istej rieky“. Obaja majú svoj podiel na stroškotaní ich dávneho vzťahu a potrebujú štyridsať rokov na

to, aby si - napriek začiatkovej nervozite a hanblivosti - vyznali lásku. Príbeh sa však zamotáva, keď do ich vzťahu zasiahne Cecilov komorník Hawkins, ktorý má tiež zvláštny vzťah k svojmu pánovi. V ich trojuholníku to iskrí, nálady sa striedajú od sarkastických slovných prestreliek až po romantické podobenstvá, napríklad s rybárikom - vtáčikom, ktorého pozorovanie sprevádza celý Cecilov doterajší život.

Žije ako on - samotárskym životom na brehu potoka, odkiaľ sa vydáva na „lov“ samičiek, aby sa zasa vracal späť do svojho hniezda a konce svojich milostných príbehov zaznamenával a dorozprával vo

svojich knihách. Rybárik kráľovský nie je len klasická konverzačná komédia, ponúkajúca úžasné herecké príležitosti vynikajúcim hercom, ale aj elegantný príbeh, plný jemných javiskových detailov a drobností, z ktorých vzniká zmysluplný celok so všetkým, čo ku kvalitným inscenáciám v Štúdiu L&S patrí.

„Poznáme len málo komédií ako je Rybárik kráľovský. Vždy z času na čas obletia divadlá, prekvapia, zaujmú a presvedčia nás, že konverzačná komédia stále žije a prekvitá v nových a nových podobách,“ povedal Vladimír Strnisko. „Čo nás u G. B. Shawa a O. Wilda priťahuje a prinavracia k tomuto druhu divadelného žánru? Humor má nekonečne mnoho podôb, ale jeho spoločným menovateľom je duchaplnosť, pohrávanie sa s myslením, ale aj múdrosť. Anglická konverzačná komédia je v spôsobe humoru

sokratovská, múdra, ale aj plná paradoxov, iskrenia ducha, krutého sarkazmu, hravej irónie a toto všetko vyvažuje až sentimentálnou láskavosťou a zhovievavosťou ku každodenným slabostiam človeka. V dnešnej dobe jednoduchých viet, tupých a hlúpych sloganov, je radosť z myslenia takmer jedinou z možností na záchranu civilizácie. Rybárik kráľovský je toho príkladom.

Ak sa zídu herci ako Emília Vášáryová, Milan Lasica a Milan Kňažko v jeden večer v takejto excelentnej komédii, nemôže to byť stretnutie nezaujímavé...“ (nv)

Vyhlasovateľom a organizátorom VII. medzinárodnej detskej výtvarnej súťaže pod názvom Vianočná pohľadnica je Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne v spolupráci s partnerskými organizáciami v Poľskej republike. Oslovuje aj deti v Českej republike.

Súťaž vianočná pohľadnica

Poslaním a cieľom súťaže je konfrontovať detskú výtvarnú tvorbu, ako i umelecké prístupy navzájom, ako i s pohľadom odbornej poroty, dávať priestor prezentácii výtvarnej tvorby, priblížiť tvorbu vo vyhlásenej téme verejnosti, objavovať výtvarné talenty, prostredníctvom výtvarnej tvorby prezentovať vianočné zvykosť, vytvárať u všetkých generácií vzťah k estetickým hodnotám.

Témou výtvarných prác sú Vianoce, vianočné prírodné, zvykosťové, biblické motívy.

Výtvarná súťaž je vyhlásená k 15. 9. 2010, uzávierka zasielania prác je k 15. 11. 2010. Do 1. 12. 2010 budú práce vyhodnotené. Ocenení autori budú pozvaní na vyhlásenie výsledkov a odovzdanie cien. To sa uskutoční v decembri 2010 v Dolnom Kubíne. Následná posúťažná výstava bude inštalovaná na Slovensku, v Poľsku a v Českej republike.

Na súťaži sa môžu zúčastniť detskí autori vo veku od piatich rokov. Do súťaže môžu byť prihlásené súťažné práce s maximálnym rozmerom formátu A5 (pohľadnica), jeden autor môže zaslať maximálne dve práce, na základných a základných umeleckých školách odporúčame urobiť predvýber prác pedagógmi. Súťaž je neanonymná, každý autor na rubovú stranu práce uvedie nasledovné údaje: názov práce; technika; meno a priezvisko autora; vek autora; adresa autora; názov školy; meno a priezvisko vyučujúceho. Organizátori súťaže súťažné práce nevracajú. Zasláním práce dáva autor práce svoj súhlas s bezplatným využitím a prezentovaním práce vo forme putovnej výstavy, ako aj zverejnenie formou propagačných materiálov. Výtvarné práce je potrebné zaslať alebo doručiť najneskôr do 15. 11. 2010 na adresu: Oravské kultúrne stredisko, Bysterecká 1263/55, 026 01 Dol-

ný Kubín, Slovenská republika. Práce zaslané alebo doručené po tomto termíne nebudú akceptované.

Súťaží sa v týchto kategóriách:

Škola: materské školy, základné školy, stredné školy, špeciálne školy, základné umelecké školy
Vek: 5 - 7 rokov, 8 - 11 rokov, 12 - 15 rokov
Technika: maľba, kresba, grafika a počítačová grafika, kombinovaná technika

Vyhlasovateľ súťaže vymenuje minimálne trojčlennú medzinárodnú odbornú porotu, ktorá po prezretí prác udelí v každej vekovej kategórii 1., 2., a 3. miesto a hodnotné vecné ceny. Porota si vyhradzuje právo neudelit' niektorú z cien, prípadne ceny prerozdelit'. Ocenení detskí tvorcovia budú pozvaní na dvojdnový výtvarný a remeselný workshop, ktorý sa uskutoční v decembri 2010 v Dolnom Kubíne. Pobytové náklady uhrádza vyhlasovateľ súťaže. K výstave bude vydaný katalóg.

Bližšie informácie poskytnú Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne, tel. 00421 43 5864978, vytvarnictvo@osvetadk.sk

Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko - Slovenská republika 2007-2013.

Juraj (Ďuro) Červenák (pseudonym Thorleif Larssen) je slovenský spisovateľ. Je známy ako úspešný autor fantasy diel, filmový recenzent a redaktor časopisov Fantázia, Pevnosť a DVD mag, často sa objavuje aj na najrôznejších conoch. Preslávil sa hlavne knihami o barbarovi Conanovi, čiernokňažníkovi Roganovi, bohatierovi Iljovi Muromcovi a o českom legendárnom hrdinovi Bivojovi. Dlhé roky vychádzali jeho knihy výhradne na českom trhu. V súčasnosti žije vo východoslovenskej metropole, kde pracuje ako spisovateľ a publicista na voľnej nohe.

Fantasy nie sú rozprávky pre dospelých

● *Odkedy t'a to t'ahalo k spisovateľstvu a prečo?*

Od detstva. Vravievam, že písať som chcel od chvíle, keď som sa písať naučil. To je láska k príbehom, zdedená z rodinného prostredia - u nás všetci veľa čítali. Začalo to tým, že som si v dobách, keď ešte neboli videá, zapisoval svoje obľúbené filmy či rozprávky.

● *Ktorý krok v tvojej spisovateľskej kariére považuješ za prvý a ktorý za prelomový?*

Prvý krok? Na gymnáziu som vyhral krajské kolo literárnej súťaže „s brannou tematikou“. Bola to poviedka o Nemcoch a partizánoch. To bol môj prvý veľký úspech (smiech). Prelomom bolo, keď som (už po niekoľkých vydaných knihách) objavil svet slovanskej mytológie a tuzemskej histórie a začal tvoriť príbehy, ktoré vychádzali práve z domácich koreňov.

● *Čím t'a oslovil taký špecifický žáner ako fantasy? Pamätáš sa kedy presne?*

K fantasy som pričuchol cez filmy - niekedy v 80. rokoch som videl Pána šeliem, Súboj titanov, Excalibur, Jastrabiú ženu, seriál Robin zo Sherwoodu... Tam to začalo. Fantasy je jeden z posledných záchvevov klasického dobrodružstva v modernej literatúre. Navyše okoreneného mytologickými a nadprirodzenými prvkami, ktoré boli typické aj pre úplne prvé diela ľudskej histórie - keď sa to tak vezme, aj Homér písal fantasy.

● *Nebál si sa predsudkov voči tomuto žánru a nebadáš ich vo svojej praxi?*

„Boj“ s predsudkami voči fantasy už tak trochu patrí k veci. V našich končinách, kde sme prvé fantasy príbehy spoznali až po rozlúčke s komunistickým chápaním „správnej literatúry“, to stále pretrváva - to pohrdanie príbehmi, v ktorých sa čaruje a zjavujú sa nadprirodzené bytosti. Postupne sa však aj naše čitateľské publikum učí chápať, že diela ako Pán prsteňov či Narnia patria ku klenotom svetovej literatúry. Slovenskí vydavatelia sa už tiež naučili brať fantasy ako plnohodnotný žáner. Istá rezervovanosť (hlavne zo strany „vyššej odbornej“ literárnej obce) voči fantasy však stále pretrváva.

● *Čím sa v tvorbe inšpiruješ najčastejšie? Máš nejaké svoje obľúbené prostredie, svoju obľúbenú tému? Vytvoril si vlastnú Narniu?*

Píšem takzvanú historickú fantasy (v poslednom

čase už takmer čisto historické romány), takže moje príbehy sa odohrávajú v reálnom svete a v konkrétnom historickom čase. Trilógia Čiernokňažník je zasadená do čias bojov s Avarmi a počiatkov Veľkej Moravy, séria Bohatier popisuje expanziu Kyjevskej Rusi za čias kniežata Svjatoslava, najnovšia knižná séria Dobrodružstvá kapitána Báthoryho je z čias protitureckých bojov v Uhorsku.

● *Kolko diel máš na konte a ktoré z nich považuješ za svoju najväčšiu srdcovku?*

Blížim sa k dvadsiatke vydaných kníh. Srdcovkou je takmer vždy posledný dokončený text. Momentálne žijem osudmi kapitána Kornélia Báthoryho, šermiara z druhej polovice 17. storočia, ktorý bojuje s Osmanskou ríšou v Uhorsku a priľahlých krajoch. Toho roku mi vyšiel prvý diel s názvom Strážcovia Varadína, práve som dopísal dvojku nazvanú Brána Irkally a hneď sa púšťam do tretej časti.

● *Pri našom poslednom rozhovore ma okrem iného zaujalo to, že kvôli nechcote slovenských vydavateľstiev vydávaš svoje knihy často u našich susedov. Situácia sa nezmenila? Čím to podľa teba je?*

Medzitým som začal intenzívnejšie publikovať aj v slovenčine. Po slovensky vychádza staršia (pre nové vydanie prepracovaná) trilógia Čiernokňažník, ako aj najnovšia séria Dobrodružstvá kapitána Báthoryho. Prístup vydavateľov sa zmenil, pretože sa zmenil postoj čitateľov. Niektorí sa proste prejedli moderných románov o „sexe a maffii v Bratislave“ a chcú si prečítať niečo iné. Stále však publikujem predovšetkým v češtine, tamojší knižný trh je jednoducho väčší, a len vďaka nemu sa môžem písaním živiť.

● *A čo tvoj názor na československú vzájomnosť? Ako vnímaš československé rozdelenie? Pokladáš nás za dva rôzne národy?*

Nie som z tých, čo by po toľkých rokoch stále bedákali nad rozdelením Československa. Stalo sa, podľa mňa ďalej. Ja v akomsi virtuálnom Československu vlastne žijem doteraz - čítajú ma Česi i Slováci, na mojej webovej stránke alebo pri mojom profile na Facebooku sa stretávajú a dobre si rozumejú. Takisto veľa píšem pre české časopisy a weby, mám v redakciách plno dobrých osobných priateľov a celkovo tam tá vzájomnosť stále je, a intenzívna.

● *Viem, že píšeš aj filmové recenzie. Ktorý z filmových fantasy hitov sa ti najviac pozdával?*

Nostalgicky sa utiekam k vyššie spomínaným starším filmom, ktoré ma k fantasy priviedli. Možno si aj uvedomujem ich chyby, ale nostalgiu neprebiješ. No a mám rád samozrejme trilógiu Pán prsteňov, každý diel som videl aspoň desaťkrát. V poslednom čase je

to s týmto žánrom slabšie, ale páčil sa mi napríklad Solomon Kane, v Čechách natočený film o bojovníkovi s temnými silami do začiatku 17. storočia.

● *Ako vyzerajú tvoje dni? Na tvojej stránke som sa dočítal, že prakticky žiješ svoj sen...*

Je to poriadne náročný sen (smiech). Pracujem doma, takže ráno vstanem, sadnem za počítač a s chuťou sa vrhnem do práce. V posledných mesiacoch to ale nie je jednoduché, pretože vlni sa mi narodila dcérka, takže sme v dvojizbovom byte traja a sústrediť sa na písanie v takej atmosfére nie je med lízať. Ale dá sa to, keď si človek účelne rozvrhne čas.

● *Takže skús posmeliť začínajúcich autorov. Dá sa písaním užiť? A do akej miery? Skús im dať nejakú radu.*

Ja vždy vravievam, že na spisovateľské remeslo (a na dosiahnutie štádia, keď sa tým človek môže živiť) treba trpezlivosť. More trpezlivosti. Stáva sa, že ma osloví nejaký pätnásťročný začínajúci autor a nepýta si rady ohľadom písania, ale „čo má robiť, aby sa tým mohol živiť a ktorý vydavateľ koľko platiť“. Tadiaľ cesta nevedie. Aj pri predpoklade, že má človek na písanie talent, chce to roky a roky driny a sebazdokonaľovania, kým človek napíše príbeh, ktorý zaujme skutočne široké publikum. Takže, milí začínajúci autori, skúšajte to, snažte sa, ale nepredstavujte si, že sa po niekoľkých poviedkách začne z oblohy sypať zlato.

● *Na akých projektoch pracuješ v súčasnosti? Čo ti prináša chlieb na stôl?*

Hlavne pokračujem v spomenutej románovej sérii Dobrodružstvá kapitána Báthoryho. Mám to rozvrhnuté na viac dielov, trilógiu to isto nekončí. Mapujem poslednú veľkú tureckú inváziu do Uhorska (presnejšie na územie dnešného Slovenska) v rokoch 1663-64. No a pokračuje aj nová slovenská verzia Čiernokňažníka, práve sa chystám vrhnúť na úpravy tretieho dielu. Popritom stále píšem do Pevnosti a Fantázie a denne pridávam novinky na internetovú Československú filmovú databázu. Aby sa človek v týchto končinách uživil písaním, musí toho napísať naozaj haldy (smiech).

Tomáš Lemesáni

Kúpele

Zora Štelbaská

z vlastivedy

Nebyť školského atlasu detí Jána Korčaka, možno by kúpele Smerdžonka ostali ešte veľmi dlho v zabudnutí. Kedysi vychýrené kúpele na severovýchode Slovenska pri obci Červený kláštor v Pieninách, do ktorých si v sírinatej vode chodili ľudia liečiť kožné choroby a choroby pečene, po druhej svetovej vojne nechali komunisti pomaly schátrať. Keď máte namierené do Kláštora, tesne pred ním mináte to, čo si mnohí pamätajú len ako starý pioniersky tábor s podpriemernou reštauráciou. Dnes je však všetko inak a môže za to práve príprava na hodinu zemepisu.

„Keď sme tu kúpili, nevedeli sme, že tu kedysi boli kúpele,“ hovorí podnikateľ Ján Korčak, ktorý spolu s manželkou vyhral areál v roku 2003 obálkovým systémom. Všetko bolo vtedy v dezolátnom stave. Reštaurácia fungovala tak, že ak do nej náhodou niekto zabľúdl, dali mu pivo a to bolo všetko. Hosti nebolo veľa, areál ničím nelákal - staré chatky okolo starých budov. Korčakovci sa rozhodli všetko opraviť. Začali chatkami a reštauráciou, ktoré už ničím nepripomínajú niekdajší zúfalý stav a turisti sa pomaly začali vracat'. Úpravy sa dočkal aj park pred reštauráciou a zdalo sa, že na istý čas ostane areál bez ďalších väčších investícií.

„Hovorilo sa o tom, že kedysi tu stál kúpeľný dom, ale nevenovali sme tomu pozornosť,“ krčí ramenami Ján Korčak. „Raz ale prišli českí turisti a pýtali sa - sme tu dobre v kúpeľoch Smerdžonka? Zarazilo ma

to.“ Keď však krátko na to listoval v novom atlase, ktorý priniesli deti zo školy, nebolo pochýb o tom, do čoho sa Korčakovci zanedlho pustia: „V atlase som si hneď nalistoval Červený kláštor a na moje prekvapenie, kúpele Smerdžonka tam boli tiež, hoci reálne neexistovali. Považoval som to možno trochu za znamenie, ale hlavne za vynikajúcu reklamu zadarmo, bola to dobrá štartovacia línia. Inak by sme sa do toho asi nepustili.“

V minulosti patrili kúpele Smerdžonka k ozdobe uhorského kúpeľníctva a to napriek svojmu názvu, ktorý doslova popisoval, že ide o smradlavú vodu. Jej zloženie je však podľa výskumov ešte kvalitnejšie ako v Smrdákoch. Sírnatá voda s typickou „vôňou“ sa používala na liečbu chorôb látkovej premeny, pečene, žľazových ciest, pri kožných chorobách, alergických ochoreniach, otravách ťažkými kovmi, aj ako klimatické kúpele. Musela sa ohrievať, mala len 10°C. Jej prednosťou oproti prameňom s nepopulárnou „vajcovou“ príchutou však je, že Smerdžonka nechutí nijako. Ako keby ste pili studenú vodu z vodovodu.

O jej využití sa písalo už v 19. storočí, keď majiteľ neďalekého mlyna záujemcom pripravoval kúpeľ vo vaniach, ktoré sa nachádzali v obyčajnej stodole. Krátko po tom boli postavené kúpele, mali dve budovy s izbami, bazénom a hostincom. Ľudia sem prichádzali liečiť hlavne reumatizmus a kožné choroby. Klienti neboli len zo Spiša, ale aj z Poľska, po 1. svetovej vojne pribudli aj Česi. V roku 1824 bola posta-

vená prvá kúpeľná budova, no krátko na to začal areál upadať. Neskôr z neho bolo už len rekreačné stredisko závodu Chemko Strážske.

Príbeh o mlynárovi, ktorý nachystal pre chorých vane v stodole, sa trochu podobá tomu súčasnemu. Ani Ján Korčak totiž neštudoval nič, čo by malo aspoň trochu spoločné s kúpeľníctvom. Skončil veterinu a hoci vyrastal v Košiciach, na severovýchod prišiel ešte za komunizmu kvôli obvodu. Mal však strednú slepotu, preto musel podstúpiť laserovú operáciu. Dopadla výborne, zo 14 dioptrií sa dostal na nulu, ale

SNÍMKY: AUTOBKA

nesmel viac podnikat' v infekčnom prostredí. Začal sa teda s manželkou zaoberať cestovným ruchom.

„Keď sme sa pustili do obnovy kúpeľov, nevedel som, čo ma čaká - finančne, ale aj s nervami,“ spomína na nedávne začiatky veľkých plánov. „Všetko bude nové, ale zároveň zachováme maximum z pôvodného stavu. Čo ma mrzí je, že sme nedokázali zachrániť strop v reštaurácii,“ opisuje svoju slabosť pre toto miesto. Strop v reštaurácii bol vyrezávaný, no bolo nemožné ho opraviť, museli ho prekryť novým stropom. Motív, ktorý sa na ňom nachádzal, však ostal zachovaný na priečelí bývalej kúpeľnej kolonády, ktorá je dnes súčasťou budovy reštaurácie - drevený plesnivec. „Je to trochu záhadný kvet. Nevieme, či to malo nejaký význam. Vieme len, že taký istý plesnivec je aj v kúpeľoch v Štiavnicí.“

Z bývalých kúpeľov dnes v areáli stojí schátraná

budova s bazénom, prameň Smerdžonky vytekajúci z kovovej rúry v kamennej „posteli“, ku ktorej nevedie žiadna cesta ani tabuľa, tanečný parket pod holým nebom (dnes je na jeho mieste tenisový kurt), ktorý stráži starý drevený bufet s nostalgickými ornamentmi. Podľa nových plánov bude čoskoro budova s bazénom opravená a na mieste tanečného parketu vyrastie viacúčelová športová hala. To však nie je všetko. „Naša budúca vízia, keď dostaneme rozhodnutie o využití minerálnej liečivej vody je, že chceme postaviť dom zdravia. Proces trvá päť rokov, sme už takmer pred finále. Bude mať štyri poschodia, na prízemí budú ambulancie, masáže, na poschodí kongresová hala s lôžkovou časťou pre pacientov. V čase, keď vyjde tento článok bude, dúfam, stavba už v plnom prúde.“

Obnova kúpeľov Smerdžonka by mala prispieť k tomu, aby tu, aj v takej upršannej sezóne ako bola tento rok, mali kam turisti zísť. Klientov, ktorí sem prídu na liečenie, sa to netýka, no tí, ktorí pre dážď nebudú môcť okrem Kláštora, v ktorom kedysi býval aj slávny lietajúci mních Cyprián, zažiť ani plte ani výstup na Tri koruny, to bude ďalší kus obnovenej histórie v obci patriacej

k povinnej výbave každého, nielen zahraničného, turistu.

Najprv bol kúpeľníkom mlynár. Bude ním teraz veterinár? „Chytilo ma to,“ Jánovi Korčakovi až zasvietia oči, „no pomoc štátu je veľmi slabá. Fondy sú skorumpované a doteraz nechápem, prečo ešte nemáme poukazy na domáce dovolenky tak, ako Poliáci. Pred našimi očami sa na druhej strane Dunajca udial za štyri roky zázrak!“ V Poľsku, rovnako ako vo Švajčiarsku či Francúzsku, sú totiž domáce dovolenky podporené štátom. Na jednu osobu štát prispeje na domácu dovolenku sumou 500 zlotých, čo je v prepočte cca 125 €. Poukazy platia pre dospelých, no väčšinou ide o rodiny s deťmi, za ktoré už treba zaplatiť. Hlavné však je, že peniaze sa točia a ostávajú doma. Prítom aj v horšej sezóne stále prichádzajú turisti, celé rodiny, ktoré chcú na Pieninách ostať niekoľko dní a nevariť, ale jesť v reštauráciách. Ktovie, možno by si dopriali ešte trochu viac.

V 14. storočí sa vraj v liečivej vode z Červeného kláštora kúpali aj samotný Cyprián. Vtedy však o kúpeľoch nikto ani nechyroval. História sa po sedemsto rokoch takmer znovu zopakovala. Chýrna voda Smerdžonka povstala zo zabudnutia a možno, že bude mať jej využitie tentoraz dlhšiu históriu.

Na prvý pohľad tento titulok vypadá určite veľmi podivne, možno až podozrivo, ale vzhľadom na to, že 3. septembra 2010 o 19.30 ukazoval teplomer na nádvorí přerovského zámku asi len desať stupňov a viac ako stovka prítomných hostí vydržala až do konca programu, niečo pravdy na ňom bude.

Zahriate česko-slovenskými dotykmi

Irena Kanovská

Druhý ročník programu agentúry AGEUM s názvom „Česko-slovenské doteky“ privítal skvelú slovenskú speváčku Katarínu Koščovú, ktorá vystúpila v prvej časti programu. Katka v Přerove spievala už druhýkrát, pretože jej prvé vystúpenie, v apríli minulého roku, malo veľmi pozitívny ohlas a všetci sa na Katku tešili. Niet sa čomu čudovať. Skvelé pesničky a nezameniteľná interpretácia, v ktorej nikdy nechýba cit, veľké srdce a hlavne jej pokora plynúca z rýdzej človečiny. Koncert bol zaujímavý aj z toho hľadiska, že sa na pódiu vystriedali dve speváčky dvoch generácií, ktoré svetu i sebe navzájom majú čo povedať. Bolo to poznať a cítiť na priateľskej, takmer rodinnej atmosfére nielen na pódiu, ale i v publiku. Na záver Katkinho vystúpenia prišli na rad kvetiny, darčeky a gratulácie čerstvým novomanželom. Pripravenosť publika prekvapila a pobavila i samotných organizátorov. Katka sa potom s úsmevom predstavila práve nadobudnutým novým priezviskom. Všetkých nakoniec veľmi potešilo, že napriek tomu, že ju a jej kapelu čakala ešte úmorná cesta na Slovensko, zostala nakoniec až do konca programu.

Druhú čas koncertu patrila přerovskej, ale pritom česko-slovenskej kapele POHODA5 a jej hosťom. Okrem už známych pesničiek Ireny Kanovskej zazneli aj úplne nové, pripravené práve pre túto príležitosť. Nechýbali ani pesničky z prvého hanáckeho rockového muzikálu Ječmínek - příběh o naději, na ktorom sa autorsky a interpretačne podieľala práve POHODA5. Muzikál zaznel vo svojej premiére v júni

tohto roku na hradbách pod přerovským zámkom. Pôvodným úmyslom bola premiéra a derniéra v jednom, ale pre neočakávaný úspech sa v súčasnosti pripravuje jeho repríza. Je pochopiteľné, že medzi hosťami nechýbali hlavní protagonisti muzikálu - Roman Hambálek a Ivana Nárožná. Ďalším hosťom večera bol známy přerovský muzikant Ivan Němeček, ktorý si nakoniec zahrál nielen pripravenú pesničku Dopis, ale zostal na javisku až do konca.

Podľa nadšených ohlasov a hodnotenia zo strany divákov bolo zrejme, že sa ďalší pohodový večer s POHODOU vydaril. Minimálne v tom duchovnom slova zmysle. Nepohodu tela sa v kútiku nádvorja snažil zachrániť čerstvý burčiak a víno, ale všetci sa zhodli na tom, že nabadúce to budú deky a putovná slivovica. Nepomohli totiž ani dva plynové teplometry, ktoré sa statočne snažili vyhnúť zimu z nádvorja, ani fakt, že sa nakoniec k sebe túlili aj úplne neznámi ľudia. Aspoň je na čo spomínať - v žiadnom prípade to nebol nudný večer. Jednou z vecí, ktorá organizátorov akcie potešila snáď najviac, bola osobná účasť primátora mesta Přerova, pána Ing. Jiřího Lajtocha. O to viac, že z rozhovoru s ním vyplynulo, že má

k Slovensku osobný a veľmi vrelý vzťah. Niet divu, že si mal s Katkou Koščovou o čom rozprávať. Spoločne sme sa zhodli na tom, že by bolo veľmi príjemné v Přerove znovu Katku privítať, napríklad na známom Přerovskom jazzovom festivale. Snáď sa to podarí. Rovnako ako onen zvláštny večer zvláštneho porozumenia, ktorý odchádzajúci diváci s poďakovaním označovali ako pohladenie po duši. V tej chvíli asi nikto z nich netušil, že nám práve prikladá hrejivú náplasť na všetok stres a starosti, ktoré prípravu takejto akcie sprevádzajú. Nad zimou a starosťami nakoniec zvíťazil hrejivý pocit a radosť, že sa nám podarilo spoločne prežiť jeden zaujímavý večer korunovaný úchvatnými kulisami nad hlavou.

SNÍMKY: ARCHIV

FS SOUND.WBS.CZ

Brno priesečníkom kultúrnej Moravy?

Od prvých dní druhej svetovej vojny a po oslobodení roku 1945 bojuje Brno v predstavách starších generácií ako bilingválne mesto, ktoré zvlášť v blízkom zahraničí rado pripomínalo dramatické skúsenosti z vysídlenia nemeckých občanov. Po kultúrnej stránke je Brno infikované západnou racionalistickou klímou podobne ako východná emocionalita spolu určuje životné procesy a skúsenosti denného života na Slovensku. Priesečník týchto dvoch smerov sa v priebehu desaťročí stretával na Morave a dokázal výnimočne vybudovať citovo ojedinelé prostredie blízke obidvom národnostným smerom a skupinám.

Vo chvíli, keď sú Brno a s ním celá moravská kultúra verejnosť rozhorčení nad sťahovaním vzácného výtvarného cyklu chýrneho majstra Alfonza Muchu do galerijných zbierok pražských, kam ich výslovne určil sám tvorca, stretáva sa pochopiteľne tento čin s odporom správcov objektov a lokálnych zbierok, kde prežíval niekoľko desaťročí. Sťahovanie Muchových obrazov nebolo iste jediným dôležitým regionálnym predmetom v našom kraji. Kriticky sa hovorí tiež o nezmyselnom nákupe takzvaných kultúrnych zábav v Brne, akými boli kamenné hodiny v tvare strely na námestí Slobody, ktorých prevádzka stojí mesto ročne viac ako 700 000 korún, alebo z verej-

ných prostriedkov zakúpená kamenná lezecká stena, ktorá stála mesto 79 miliónov korún. Sú to výdaje úmerné občianskemu vzdelaniu alebo jeho potrebám v časoch všeobecnej krízy a nezamestnanosti? Podobné otázky sa v Brne stali predmetom diskusií o samolúbosti a sebedomí rozhodujúcich verejných orgánov, ktoré dokonca zapríčinili, že ambiciózne kultúrne centrum Moravy prepadlo pri prestížnej voľbe ako navrhované hlavné mesto Európy a toto miesto získala Plzeň pre Ostravu a slovenskými Košicami a Bratislavou, slovenským Mariborom a Hradcom Králové. Prestížna cena Meliny Merkuriovej, gréckej donátorky, vo výške poldruhého miliónu korún eur teda putovala do Plzne. Ako kandidát európskej ceny na rok 2015 bolo Brno odsunuté. Škoda, že práve vo chvíľach, keď sa moravská metropola chystá na veľké oslavy Leoša Janáčka a jeho kultúrnych súpútnikov v hudobnej oblasti, výtvarnom umení, architektúre a pamiatkovej starostlivosti, ktorých posledné prípravy dychtivo sleduje európska verejnosť.

Jiří Vitula

Kapustnica

„Kapustnica“ je o vynikajúcej polievke. Je o dlhoročnom priateľstve, priateľstve, ktoré prežilo a prežíva drobné hádky a šarvátky, rovnako ako dávno premlčanú manželskú neveru. Len kapustu

nahradiť dôverou, zemiaky oddanosťou, papriku toleranciou, klobásku odpustením a vodu porozumením, a to všetko podávate s humorom a dobrým vínom. Je to príbeh dvoch starnúcich kamarátov, ktorým je jasné, že pokiaľ zostanú spolu, prežijú aj sťahovanie na čudnú planétu OXO, nech už je obývaná kýmkoľvek. Ide o roztomilé pohľadanie našim pretechnizovaným svetom, plným super a hyper marketov, plným uponáhaných osôb, dotieravých turistov a nezmyselných projektov, v žiadnom prípade nie už ľudí. A tak si starší páni zabalia svoje veci, dajú na kopy všetko, čo potrebujú a s úsmevom a ľahkou myslou, v pohode a s nadhľadom, ale spolu, odlietajú smerom k OXO, kde, ako veria, môžu ešte rozdávať radosť malým ufónikom.

Petra Kolajová

Info

• št. 21. 10. - št. 28. 10.

Plzeň

ČESKO-SLOVENSKÉ DNI V PLZNI

Podujatie na podporu slovensko-českých vzťahov

Prezentácia SR na výstave cestovného ruchu ITEP 2010

• od 29. 9. - 18. 11.

Žižkovské schody, Rokycanova 8, Praha 3

NEKONVENČNÍ ŽIŽKOVSKÝ PODZIM 2010

14. ročník medzinárodného hudobného festivalu

• st. 27. 10. o 19.30

Divadlo v Řeznické o.p.s., Řeznická 17, Praha 1

Lubo Dobrovoda: JA MALKÁČ

Pokus o náhľad do spolunazývania česko-slovenskej rodiny

očami päťročného chlapca koncom 60. rokov 20. storočia

Hrajú: M. Veliký, M. Zimová, P. Varga, D. Deutscha

Réžia: Slovenská sekcia Divadla v Dlouhé

• so. 30. 10. o 19.00

Otrokovičká Beseda, Nám. 3. května 1302, Otrokovice

STETSON AND BOURBON

Medzinárodný festival južanského rocku

Slovensko zastupuje Bonzo and The Resonators

• st. 3. 11. o 19.30

Kostol sv. Šimona a Judy, Dušní 1, Praha 1

ZABUDNUTÝ ZVUK ROMANTICKÝCH SLÁČÍKOV

Felix Mendelssohn-Bartholdy, Antonín Dvořák

Barokové inšpirácie romantických velikánov

Medzinárodný hudobný projekt

• št. 4. 11. o 18.00

Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1

RECYKLUS

Jozef Fugger, Gabriel Bartoš, Jan Čermák, Erik Gallo

Projekt ukazuje možnosti zhodnocovania odpadových

materiálov z fabrik, ich opätovné využitie ako

polotovarov pre slobodnú výtvarnú činnosť

Výstava potrvá do 7. 12. 2010

• št. 4. 11. a pi. 12. 11. o 19.00

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8

Klaus Mann, Ariane Mnouchkine: MEFISTO

Príbeh jednej kariéry odohrávajúci sa na pozadí nástupu

totalitnej moci.

Česká premiéra v réžii Emila Horvátha

Hrajú: J. Langmajer, K. Issová, S. Nováková,

J. Skopeček, D. Sitek, E. Kodešová, J. Teplý a ďalší...

• so. 6. 11. o 19.00

Divadlo Kalich, Jungmannova 9, Praha 1

Slovenské divadlo tanca v Prahe

CARMEN

Príbeh nespútanej andalúzskej Cigánky a neskúseného

vojaka Dona Josého v réžii a choreografii Jána Ďurovčika

• po. 8. 11. o 10.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU

Výchovno-dramatický program pre deti o slovenčine

Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

• ut. 9. 11. o 19.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

DEDIČSTVO HUMANIZMU

Ladislav Režniček: Bjornson a Slovensko

Ingeborg Šišková: Dva portréty F. J. Haydn a W. A. Mozarta

Prezentácia knižných titulov pri príležitosti 100. výročia

úmrčia Bjornstjerne Bjornsona (1832-1910)

• st. 10. 11. o 19.30

Divadlo v Řeznické o.p.s., Řeznická 17, Praha 1

Lubo Dobrovoda: JA MALKÁČ

• št. 11. 11. o 19.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

FILIPOVNA

Česká premiéra hraného historického filmu slovenského

režiséra Juraja Kiliána na motívy románu F. M. Dostojevského

• ne. 14. 11. 17.45-18.30

Český rozhlas 3 - stanica Vltava

SLOVENSKÁ JAZZOVÁ SCÉNA NA VLNÁCH

ČESKÉHO ROZHLASU

Prezentácia slovenskej jazzovej scény

Uvádzajú: Aleš Benda a Vladimír Valovič

Repríza programu 17. 11. 02.00-03.00

• po. 15. 11. o 10.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA

Komponovaný literárny program pre študentov

• st. 17. 11. 11.00-17.00

Divadlo Hybernía, Nám. Republiky 4, Praha 1

SLOVENSKÝ DEŇ

Prezentácia Slovenska z hľadiska cestovného ruchu

v symbolickom dátume - v Deň boja za slobodu

a demokraciu

o 15.00 GAŠPARKO - Tanečná veselohra pre deti

o 19.00 OBRAZKY ZO SLOVENSKA - tanečno-filmové

predstavenie SLUKU

• št. 18. 11. o 19.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

DEŇ POÉZIE

Six Slovak Poets/Šesť slovenských básnikov

Prezentácia knihy prekladov slovenskej poézie do

angličtiny, ktorú vydalo vydavateľstvo Arc Publications

v Londýne. Výberom Igora Hochela sa v nej spoločne ocitli

J. Buzássy, M. Haugová, I. Štrpka, P. Repka, K. Peteraj

a D. Hevier

Moderuje: Igor Hochel

• ne. 21. 11. o 20.00

Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1

S. Štepa: SLOVENSKOČESKÉ TANGO '2009 - hra na city

alebo o citovom živote futbalového rozhodcu

Retro-komédia so spevom a tancom po tridsiatich rokoch

• ut. 23. 11. - st. 24. 11.

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

EKOTOPFILM 2010

Tradičná pražská prehliadka víťazných filmov XXXVII.

Medzinárodného festivalu filmov o trvalo udržateľnom

rozvoji

23. - 24. 11. 9:00 - 9:45

Projekcia filmov pre malé deti

23. - 24. 11. 10:00 - 10:45

Projekcia filmov pre starších žiakov

23. - 24. 11. 11:00 - 11:45

Projekcia filmov pre študentov

23. 11. 20:00 - 21:00 24. 11. 18:00 - 21:00

Projekcia filmov pre dospelých

• so. 27. 11. o 16.00

Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1

CENA MATEJA HREBENDU

Slávnostný večer - odovzdanie Ceny Mateja Hrebendu

udelovanej Obcou Slovákov v ČR za významný prínos

k pestovaniu vzájomnosti Čechov a Slovákov

Laureátmi za rok 2010 sú: PhDr. Vojtěch Čelko - slovenský

historik, predseda Spoločnosti M. R. Štefánika v Prahe

a Ing. Vítězslav Koukal - riaditeľ Valašského múzea

v prírode v Rožnově pod Radhoštěm

Vstup len na pozvánky!

(Výraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotyků, a ČeskoSlovenská scéna)

Asi každý televízny divák si pamätá, ako počas priameho prenosu slovenskej Miss spadol Jan Kraus do prepadliska. Noviny o tom písali tak dlho, až sa zdalo, že ide o televíznu udalosť roka. Nikde však nebola ani zmienka o tom, ako tento moment zvládol režisér. Bol ním Pepe Majeský, mladý slovenský režisér, ktorý má vďaka svojej chladnej hlave, horúcej náture a dobrým nápadom čoraz viac pracovných príležitostí aj v Českej republike.

Zuzana Kostelniková

● V súčasnosti si veľmi často v Prahe, kam t'a volajú televízie, aby si režíroval veľké živé prenosy. Ako k tejto spolupráci prišlo?

V Česku som začal asi pred štyrmi rokmi, keď som pre Markízu robil reláciu Ste chytřejší ako piatak?. Tam sa relácia volala Jste chytřejší než páták? a vysielala ju Nova. Bol som vtedy jediný Slovák s českým štábom, mal som len slovenského moderátora. Keďže som robil väčšie projekty aj na Markíze (reality show Mojsejovci, Big Brother, súťaže Miss, Slávik, koncoročné prenosy Ľudia, udalosti, emócie, sitkom Normálna rodinka...), postupne prišla ponuka z Čiech a začal som robiť prenosy i pre nich.

● Si spokojný s tým, ako tieto veľké výroby prebiehajú v Čechách?

Je to niečo úplne iné. Zdá sa, že sme podobné národy, ale nie je to tak. Vo vnímaní emócií sme iní. Istý druh programu, ktorý by bol úspešný na Slovensku, nebude fungovať v Česku a opačne. My sme

temperamentnejší, oni sú chladnejší, a to sa odráža aj v prístupe k práci. Sú pragmatickejší, realistickejší, my ideme do toho viac srdcom. Chvíľu trvalo, kým sme sa zladili, ale teraz je to okej.

● Myslíš si, že si t'a vybrali aj preto, že si priniesol do práce trochu temperamentu?

Vybrali si ma, pretože videli moju prácu. Za všetkých kolegov musím povedať, že televízny trh je na Slovensku ďaleko vpred pred českým. Nevie, čím to je, možno je medzi našimi televíziami väčšia konkurencia, ľudia sa viac snažia, majú viac napozierané iné programy. V Česku je dobrý štandard, ale ďalej sa zatiaľ nikam neposúvajú. Preto pre nich začalo robiť dosť veľa Slovákov. Oni sa učia od nás, my od nich, vzájomne sme si prospešni.

● Aké sú doterajšie ohlasy na tvoju prácu?

Po projektoch, akými boli veľký charitatívny projekt na Vianoce Spolu proti bariéram, Česká Miss, hudobné české Grammy, boli ohlasy veľmi dobré, robím ďalej a mám ponuku na ďalšie prenosy.

● Ukázalo sa aj na diváckom ohlase, že prenosy, ktoré si režíroval, boli iné?

Napríklad Česká Miss bola dovtedy jednou z najsledovanejších. Nie je to len moja zásluha, vyšlo to.

● Ale veď režisér je vždy režisér...

Veď áno, ja som skromný... (smiech)

● Máš vo svojom tíme Čechov alebo Slovákov?

Striedam to. Českú Miss som robil kompletne so Slovákami, ale české Grammy bolo s českým štábom. Chceme striedať aj v budúcnosti. Nechcem prísť a brať ľuďom prácu. To, že režírujem, je jedna vec, ale je tam mnoho šikovných ľudí, kameramanov, strihačov, takže vždy je to kombinácia a určitá dohoda.

● Prijali t'a v Česku ako Slováka, ktorý to tam teraz bude na prenosoch riadiť?

Keďže som na prvý samostatný prenos neprišiel ako neznáma osoba a mal som štáb, s ktorým som sa poznal štyri roky, pomohlo to. Keby som tam prišiel ako úplne neznámy, zrejme by to bolo horšie.

• **Nateraz si sa zaradil medzi tých, ktorí pendujú medzi Prahou a Bratislavou, rovnako ako tvoja priateľka, fotografka Petra Ficová. Viete sa zladit'?**

Snažíme sa, aj keď to nie vždy vyjde. Ale keď má Petka fotenie, snažím sa plánovať si pracovné stretnutia. Prípadne, keď niečo nakrúcam, ona si na ten termín dáva fotenie, aby sme boli čo najviac spolu. Dôkazom, že to nie je vždy jednoduché, je to, že kým tu robím rozhovor, ona je v Prahe. Obaja sme veľmi flexibilní a takto nám to zatiaľ vyhovuje. A týmto ďakujem Petke, že mi aj v Prahe pomáha vytvoriť zázemie, ktoré je pre mňa dôležité.

• **Tebe takýto nápor vyhovuje?**

Čo sa týka môjho pracovného života, mám pocit, že čokoľvek sa stane, asi to tak má byť. Vždy sú to obdobia - extrémne veľký nápor, potom je chvíľu pokoj a zase nápor. Som akčný človek, nevedel by som robiť inú prácu, nudil by som sa, hoci ten nápor je niekedy na tabletky... Cestovanie mi však vyhovuje, pretože viem, že keď teraz „zamakám“, tri mesiace budem v jednom kole, potom si zase na chvíľu vyložím nohy. Inak by som to teraz ani nevedel.

• **Robil si niekedy aj niečo iné ako réžiu?**

K réžii som sa dopracoval. Od osemnástich som robil v televízii, bol som asistent produkcie, dvíhal som telefóny, bol som dievča pre všetko, produkčný,

začiatku prenosu, asi v tretej minúte. Okamžite som rozmýšľal, že Bruno, ktorý robil voice over (hlas zo zákulisia, pozn. autorky) v karavane, by prišiel a urobil celý prenos alebo že ja budem musieť prísť do sály zahlasovať, že nasleduje reklamná prestávka. Vždy ti príde na um, ako to riešiť, na to tam som. A to robí moju prácu zaujímavou.

• **Pamätáš sa, čo si pocítil, keď sa Jan Kraus postavil?**

Videl som, že je živý, to bolo dôležité. Potom som sa mu prihovárať cez slúchadlo, ktoré má v uchu, prostredníctvom ktorého sme v spojení. Chcel som, aby mi kývol, či je schopný pokračovať, ale neodpovedal, dokončil svoj text a odišiel do zákulisia. Ani tam sa mi neozýval, až po chvíli mi asistentka povedala, že je živý a zdravý, že si dá len vodu a bude pokračovať. Ale to je čaro živého prenosu. Môže sa stať čokoľvek. Preto sa to toľko skúša, preto je to také vypätie a preto je to taká zaujímavá práca, že nikto nevie dopredu, ako to dopadne.

• **Kto je pre teba na prenosoch kľúčovým spoluhráčom?**

Dôležití sú všetci, ale najviac komunikujem s asistentkami réžie, ktoré tam pobežujú a informujú ma, čo sa stíha a čo nie a či je všetko tak, ako má byť. Ony sú jediné, kto naozaj vie, čo sa deje v zákulisí. Spoliehame sa na seba navzájom, ak by sa začalo

Aktuálne ideme robiť doku-show Farmár hľadá ženu, kde budeme osamelým farmárom sprostredkovať potenciálne nevesty. Budem chodiť po Slovensku a po farmách, našli sme veľmi slušných desať farmárov, každý je iný a verím, že to bude dobrá zábava. Dokument ako taký ma nikdy nelákal, pretože tým, že som odchovaný na prenosoch, som netrpezlivý človek. Prejavuje sa to hlavne adrenalínom. Keď sa robí živý prenos, je to stres, ale je to niekoľko dní prípravy, potom 90 minút a koniec. Pri dokumente musíš dlho, dlho sedieť, dlho, dlho nakrúcať, a na to nemám nervy. Najviac mi vyhovuje štýl doku-reality show, alebo reality show či priamy prenos.

• **Ktorý z projektov ťa emotívne úplne dostal?**

Taký, podľa mňa, ešte len príde. Veď nie je všetkým dňom koniec. Veľmi rád som robil s Vilom Rozborilom program Ľudia, udalosti, emócie. Bol to koncoročný projekt, v ktorom boli rôzne ľudské príbehy, aj veselé aj smutné, a bolo to príjemné.

• **Práca režiséra môže byť napínava aj inak.**

Ako si spomínaš na zemetrasenie na Haiti, kde ste práve nakrúcali české Missky?

To nebola veľmi vtipná príhoda. Boli sme na sústreďení s dievčatami v Dominikánskej republike, blízko Haiti. Deň pred zemetrasením sme dostali pozvanie, aby sme prišli do Haiti na výlet. Mali sme však veľa práce, počasie nebolo kvôli aké, nestihali sme, tak

asistent réžie, až som sa dostal k réžii. Celý svoj pracovný život som v televízii.

• **Máš ešte aj dnes stres pred prenosom?**

A aký! Ale nemôžem to dať na seba vidieť. Mám pod sebou sto ľudí, keby videli, že som nervózny, preniesie sa to na nich a začnú robiť chyby. Všetok stres si držíš v sebe, musíš sa s ním vysporiadať, čas na relax príde až po prenose. Musíš mať okolo seba blízkych ľudí, ktorí preto majú pochopenie, podržia ťa a potom ide všetko. A ja takých okolo seba, chvalabohu, mám.

• **Ako riešiš, keď vznikne nejaký nečakaný problém v živom prenose? Čo najhoršie sa ti stalo?**

Najhoršie bolo, čo videl asi celý národ, keď mi na Misskách spadol Kraus do jamy... V tej chvíli ti v hlave za milisekundu prebehne tisíc vecí naraz, ako musíš tento problém riešiť. Keď tam spadol, nevedeli sme, či je živý, zdravý, či si niečo nezlomil, či to bude schopný odmoderovať. Navyše sa to stalo na

diat' čokoľvek neplánované, všetci sa pozerajú na mňa, ja viem, čo urobíme, viem, čo kedy má ísť za sebou, som ten človek, ktorý vie, že teraz sa stane to a to. Ale kľúčový je pre mňa každý člen štábu. Pokiaľ nefungujeme ako dobre zohratý celok, nikdy nemôžeme odvieť 100-percentnú prácu. Aj preto tvrdím, že bez svojho štábu by som nič nedokázal a nevytvoril.

• **Je ešte niečo, čo máš na televízii strašne rád?**

Páči sa mi, že televízia vyvoláva emócie. To je jedno, či pozitívne alebo negatívne. Je super tie emócie ľuďom dávať. To, čo ma na tom najviac baví, okrem adrenalínu a okrem toho, že kočiruješ niekoľkých ľudí v štábe, je to všetko vymýšľať. Pri väčšine prenosov, ktoré robím, snažím sa byť spoludramaturg, hovorím do toho, kto bude spievať, kto vystupovať, čo sa tam bude diať a náramne ma potom baví pozerat' sa, ako to vyšlo.

• **Láka ťa aj iný žáner? Napríklad dokument, sen mnohých režisérov...**

sme si povedali, že na Haiti nepôjdeme. Mali sme tam byť v deň, keď bolo zemetrasenie, mali sme veľké šťastie. Otrasy sme zacítili na benzínovej pumpe, kde sme stáli, keď sme sa presúvali do hotela blízko hraníc. Ja som bol v autobuse, necítil som skoro nič, ale kolegovia mali pocit, akoby sa im zatočila hlava. Neprikladali sme tomu žiadnu vážnosť. Až keď sme prišli do hotela, dívali sme sa na tú katastrofu v televízii...

• **Máš vysnívaný televízny formát?**

Bavia ma reality show a vo svete je formát, ktorý sa volá Fear Factor, faktor strachu, niekde robia už siedmu sériu. Ľudia sú konfrontovaní v hraničných situáciách v súťaži o finančnú výhru. Tie situácie sú tvrdé - dostaneš pizzu, v ktorej sú červíky, šoféruješ auto medzi kuželmi a ak jeden zhrdieš, auto vybuchne... Fascinuje ma to, pretože z tých ľudí idú nenormálne emócie, ktoré sa prenášajú na diváka. Hranica televíznej zábavy sa posúva stále ďalej. Myslím si, že tieto projekty k nám ešte len prídu.

V bezprostrednej blízkosti metropoly Šariša leží starobylé mestečko Veľký Šariš. Je situované v Šarišskom podolí a rozprestiera sa na oboch brehoch významnej vodohospodárskej tepny, rieky Torysy. Pôvodná osada vznikla pod hradom Šariš, s ktorým je úzko spätá bohatá história nielen celej aglomerácie, ale aj jej širokého okolia. Napriek tomu Veľký Šariš v novodobých dejinách získal mestský štatút až 1. januára 1989 ako jedno z posledných sídiel na území východného Slovenska.

Najstaršia parná lokomotíva na Slovensku

Tamara Hrabková

Historické záznamy o Velkom Šariši sú písomne doložené a archivované od roku 1217. Výhodná geografická poloha na hlavnom komunikačnom ťahu smerom do Poľska urýchlila jeho hospodársky rozvoj, takže koncom 13. storočia dostal spolu s Prešovom a Sabinovom mestské výsady a vytvoril s nimi spoločenstvo troch toryských miest. Neskôr sa dokonca stal centrom Šarišskej stolice a rozsiahleho panstva Šariš. V 17. storočí tu mali sídlo Rákociovci. Ich honosný renesančný kaštieľ bol architektonickým skvostom až do konca 2. svetovej vojny, keď v dôsledku vážneho poškodenia musel byť napokon zbúraný. Zašlú slávu dobovej stavby dnes pripomína už iba vzácna gotická kaplnka, ktorá stojí v bývalom parku kaštieľa.

Veľký Šariš po zdĺhavé desaťročia bol v širšom okolí známy ešte aj ďalšou výnimočnou raritou, ktorá mu dodávala pečať jedinečnosti a mimoriadnej dôležitosti, menovite v oblasti potravinárskeho priemyslu a poľnohospodárstva. Bol to unikátny parný mlyn postavený v roku 1856. Neodmysliteľnou súčasťou technickej vybavenosti vyspelého zariadenia bola takzvaná mlynská či šarišská džurka, ktorú dodala nemecká firma Krauss Maffei z Mníchova pod výrobným číslom 1082. (Džurka v šarišskom dialekte znamená dierka, pozn. autorky). Túto parnú lokomotívu o dĺžke 655 cm, šírke 240 cm a výške 300 cm s rozchodom 1435 mm odovzdali do služieb mlyna súčasne s dokončením výstavby železničného mosta s vlečkou v roku

1882. Odvtedy pravidelne vozila obilie zo stanice na spracovanie a následne privážala finálny náklad s múkou späť.

Osud veľkošarišského mlyna spečatili ustupujúce nemecké vojská, ktoré takmer úplne zničili celé strojové vybavenie. Džurku sa akoby zázrakom podarilo zachrániť, keď ju istý miestny občan Ščerba ukryl pod slamou vo svojej stodole. Po renovácii v roku 1973 historická lokomotíva bola na základe rozhodnutia Miestneho národného výboru vo Velkom Šariši umiestnená na vyvýšenom priestranstve v miniatúrnom parku, ktorý je súčasťou areálu železničnej stanice. Stalo sa tak pri príležitosti storočnice otvorenia trate Kysak-Prešov-Plaveč. Unikátny veterán je teda akýmsi symbolom povojnového obnovenia železničnej dopravy na tomto úseku. Totiž práve šarišská džurka na ňom istý čas premávala a takto pomáhala zabezpečiť vojnu ochromenú prepravu pasažierov. Najstaršej parnej lokomotíve na Slovensku so zachovanými charakteristickými znakmi sa napokon po zásluže dostalo aj pocty najvyššej. Ministerstvo kultúry SR v máji 2007 vyhlásilo vzácnu technickú relikviu za národnú kultúrnu pamiatku, ktorá je vôbec prvou na území Veľkého Šariša a občania sú na ňu právom hrdí.

Je zrejmé, že dominantou tohoto sympatického mestečka naďalej ostávajú zrúcaniny jedného z najväčších hradov na Slovensku, ktorý spolu s prírodnou rezerváciou Šarišský hradný vrch vytvára famóznu krajínovtornú kulisu. Avšak k zviditeľneniu nevelkej sídelnej aglomerácie v poslednom období podstatnou mierou prispela aj diametrálne odlišná atrakcia. Je ňou vychýrený pivovar Šariš, ktorého kvalitný tekutý mok dávno prekonal hranice našej vlasti. Domorodí obyvatelia chcu veriť, že rovnako džurka, oprášená od nánosov času, vojde do povedomia širokej verejnosti a pri potulkách týmto rázovitým šarišským krajom jej návštevníci venujú dostatok pozornosti, ktorú si svojím významom nesporne zaslúži.

SNÍMKY: ARCHIV

Slovenská ponuka

Kostol Sv. Cyrila a Metoda v pražskom Karlíne patrí medzi najväčšie cirkevné pamiatky. Farmárske trhy, ktoré ho každú sobotu zo všetkých strán obklopujú, takisto patria k najväčším v Prahe.

Vladimír Kavčiak

Októbrová sobota bola na Farmárskych trhoch venovaná Slovenskému dňu. Medzi mnohými stánkami sa nestratili ponuky so slovenskými špecialitami, bryndzou, parenými syrmí, klobáskami, pagáčikmi alebo korbáčikmi. V útulných záhradkách v tieni slnečnikov ste si mohli pochutnať i na teplých dobrotách, hlavne na bryndzových haluškách a strapačkách. Nechýbalo ani slovenské víno z Nitry. Prezentácia slovenských vín pomaly odstraňuje nedôveru českých konzumentov, že slovenské vína sú horšej kvality. Mnohí z nich po ochutnávke však neváhajú a nakupujú. Podľa vinárov z Nitry túto nepriaznivú povest' spôsobili menej kvalitné dodávky slovenských vín na český trh z veľkovýroby a stolné vína. Až teraz začínajú prenikať vína tej najvyššej kvality. Nitrianski vinári využili pozvanie do Karlína, aby popri haluškách ponúkli aj niečo iné. Na ich stánku sa objavili ľahké svieže vína až po vína s tou najvyššou kvalitou. Prevažovali biele odrody: rizling vlašský, rýnsky, ale nechýbal ani tramín červený a špecialita „Devín“, čo je slovenská odroda, ktorá je krížencom tramínu červeného a veltlínskeho - červenobieleho. Z červených vín to boli Cabernet sauvignon a Merlot. Ponuka nitrianskych vín sa pod pražským šírym nebom objavila prvýkrát.

A práve tak mal v Prahe svoju premiéru i salaš z Terchovej - Zázrivej. Dôležitosť tejto originálnej akcie svojou účasťou potvrdili i poprední reprezentanti karlínskej radnice. Vo veľkom bielom stane sa desiatkam detí venovala vicestarostka Vladimíra Ludková. Pomáhala deťom vyrábať panáčikov, motala vlásky a prílepovala čiapočky. V návale tejto práce a zaujatia nemala ani čas na rozhovor, takže ju „nahradil“ sám starosta Prahy 8 Josef Nosek.

• Pán starosta, ako je to s tradíciou Slovenského dňa na Farmárskych trhoch v Karlíne?

I Farmárske trhy v podstate startujú. Začali jsme v červenci letošního roku, takže tradice začíná.

• Slovenský deň je v Karlíne prvýkrát?

Přesně tak. Farmárske trhy začínajú byť populárni, lidé je objavili a chodí stále více a více a dnešní akce se slovenskými produkty byla dobrým počinem, což dokazují fronty před těmito stánky. V tradici s regionálními specialitami chceme pokračovat, a tudíž i se slovenskými.

• Prečo ste začali práve s regiónmi zo Slovenska?

Je to záležitost, která je žádaná, a po které se lidé ptali - vzniklo příjemné zpeštění a doufám, že z toho vznikne tradice. Něco, co dlouho pokračuje, ale jak jsem se zmínil, ještě jen startujeme.

• S Farmárskymi trhmi končíte koncom októbra, nie je škoda, že tieto soboty sa v zime nebudú konať?

Uvažujeme o přenesení trhu do haly. Tyto zimní trhy by měly mít poněkud jiný charakter.

• Pokiaľ nie v zime, tak na jar sa môžeme opäť tešiť na slovenské špeciality?

Určitě.

Farmárskemu dňu pod karlínskymi platanmi so slovenskou účasťou prišlo i počasie. Slnečná nálada podporila pohodu na tomto námestí, kde nenájdete ani stopu po zničujúcich povodniach z roku 2002. Veríme, že záujem Pražanov o slovenské lahôdky priláka ďalších slovenských farmárov do týchto končín pred kostol sv. Cyrila a Metoda.

SNÍMKY: AUTOR

UPROSTRED STAROSTA PRAHY 8 JOSEF NOSEK

VICESTAROSTKA VLADIMÍRA LUDKOVÁ

Medzi zaujímavosti Spišskej Novej Vsi patrí tunajšia Zoologická záhrada. Bližšie o jej aktivitách hovoríme s riaditeľkou tejto špecializovanej inštitúcie pani Ing. Danou Dzuríkovou.

Rodinná srdcová záležitosť

Anna Papiežová

Čo podnietilo zrod Zoologickej záhrady v Spišskej Novej Vsi?

V juhovýchodnej časti mesta Spišská Nová Ves sa nachádza mestský park Madaras, cez ktorý preteká potok Holubnica. Nachádza sa tu aj jazero s ostrovom. Je tu množstvo rôznych druhov drevín. Myslím si, že toto podnietilo môjho svokra Karola Dzuríka staršieho k nápadu vytvoriť práve tu zoologickú záhradu. Prvé práce a príchod prvých zvierat financoval z vlastných zdrojov. Neskôr požiadal o pomoc mesto a zoologická záhrada sa stala rozpočtovou organizáciou mesta a svokor jej prvým riaditeľom. Od roku 2000 po odchode do dôchodku prebral žezlo jeho syn Karol Dzurík mladší a ZOO sa zmenila na príspevkovú organizáciu mesta. Ja som sa stala riaditeľkou v roku 2006. V ZOO však pracujeme všetci, aj keď svokor už len ako dobrovoľný člen.

Môžete nám priblížiť samotnú zoologickú záhradu?

Naša ZOO má osem hektárov, deväť stálych zamestnancov, z toho päť ošetrovateľov zvierat. Chováme viac ako 230 jedincov (75 druhov). Z tých najzaujímavejších spomeniem orangutana bornejského, leoparda škvrnitého, jaguára amerického, kapybary močiarme, leva púšťového, mandrila pestrého, ťavy dvojhrbá, lamy alpaky a krotké, množstvo druhov exotického vtáctva, bažantov a iné.

Z domácej fauny tu nájdete medvede hnedé a labute veľké. Na svoje si prídu aj najmenší návštevníci, pretože v areáli ZOO sa nachádzajú dve detské ihriská, stánok s občerstvením, so zmrzlinou, suvenírmi a sú tu pripravené aj rôzne atrakcie, ako nafukovacia

žirafa, trampolíny, detský autodrom, jazda na koni. Ťažko povedať, o ktoré druhy zvierat je najväčší záujem. Niektorí majú rád mačkovité šelmy, niektorí exotické vtáctvo. Deti uprednostňujú detskú kontaktnú ZOO, kde môžu byť vo výbehu spolu s kozíčkami a hladkať ich. Návštevníci sú u nás spokojní. Dôkazom toho je neustály nárast počtu návštevníkov. Minulý rok navštívilo ZOO vyše 93-tisíc ľudí. Prvého mája, keď sme oslavovali 20. výročie založenia ZOO, prešlo jej bránou vyše 8-tisíc ľudí.

Spolupracujete aj s ďalšími ZOO?

Naša ZOO je členom Únie českých a slovenských zoologických záhrad. Spoločne sa stretávame, radieme sa a vymieňame si zvieratá. Okrem toho spolupracujeme aj so zoologickými záhradami v Maďarsku, v Poľsku a na Ukrajine.

Stalo sa dobrou tradíciou zviditeľňovať činnosť ZOO aj prít'azlivými kultúrnovo-vzdelávacími aktivitami. Majú dobré zázemie aj vo vašich podmienkach?

Zoologické záhrady na Slovensku, teda i tá naša, plnili viacero funkcií. Jednou z tých navonok menej viditeľných bola aj vzdelávacia úloha. V dvanástich materských školách na území nášho mesta a jednej MŠ v Levoči pracovali ZOO krúžky. Navštevovalo ich asi 350 detí predškolského veku. V rámci zookrúžku boli informovaní o vzniku a význame zoologických záhrad a samozrejme aj o našej ZOO. Formou premietania dokumentov získavali vedomosti o živote zvierat v zajatí a vo voľnej prírode. Z kultúrnych podujatí, ktoré sme zorganizovali minulý rok, spomeniem Deň detí, spojený s rôznymi súťažami, Hurá na prázdniny, Deň postihnutých detí, Koniec prázdnin s Peugeotom, Stretnutie adoptívnych rodičov, Krst bielej kengury, Oslavy 20. výročia založenia ZOO, Halloween party v Madarase a Divadelnú hru Kamene vo vreckách, výtazok z ktorej venovali ZOO.

A plány na najbližšie obdobie?

Do ďalších rokov plánujeme ďalej rozširovať a modernizovať zariadenie a skrášľovať areál ZOO tak, aby sa návštevníci u nás cítili dobre.

Pri príležitosti Medzinárodného dňa nevidiacich (13. november) našim čitateľom predstavujeme tyflopädagóga Jána Šoltésa, ktorý sa veľkou mierou zaslúžil o vznik slepeckého školstva na Slovensku.

Tyflopädagóg so srdcom na dlani

Jolana Kolníková

Prvýkrát som sa s ním stretla vari pred dvadsiatimi piatimi rokmi v Bratislave na medzinárodnom podujatí zameranom na výchovu defektnej mládeže. Vo svojom vystúpení sa podelil o skúsenosti z práce s nevidiacimi deťmi. Z konferencie som potom odchádzala s dohodnutým termínom schôdzky s pánom Šoltésom. Naše tri nasledujúce stretnutia boli pre mňa podnetom na hlbšie štúdium otázok práce s nevidiacimi žiakmi. A veľmi mi bolo ľúto, že tých stretnutí nebolo viac. Po tom poslednom sa totiž pedagóg Ján Šoltés s týmto svetom rozlúčil.

Trieda s deväťdesiatimi žiakmi

Ján Šoltés sa narodil v šesťčlennej rodine. Otec sa len sem-tam dostával k príležitostnej práci, a tak za zárobkom vycestoval do Ameriky. Keď sa potom vrátil k rodine (lebo manželka bola chorá), začala sa prvá svetová vojna, čo pre rodinu predstavovalo ešte väčšiu biedu.

Janko si plačom od rodičov vymohol súhlas s pokračovaním na meštianke. Po jej ukončení zúfalo hľadal prácu, ale mal smolu. Kvôli jeho slabšej telesnej schránke ho nikde nechceli prijať, dokonca ani za učňa ho nevzali. Nakoniec sa mu predsa len podarilo nájsť prácu v konzervárni. Zárobok sa mu potom zišiel, keď študoval na Učiteľskom ústave. Pri výbere učiteľov uchádzajúcich sa o miesto na smižianskej škole mal šťastie: lós padol na neho. Vo svojej druhej triede mal hneď bez jedného deväťdesiat žiakov, čo naozaj nepredstavovalo jednoduchú prácu - Janko mal vtedy iba 18 rokov a videl iba na jedno oko. Deti si však zamiloval a od začiatku sa im venoval aj vo voľnom čase. Keď neskôr založili v Levoči prvý Ústav pre slepcov, prihlásil sa za učiteľa týchto detí. Denne im dokazoval, že ich má rád, stal sa ich „druhým otcom“.

Anička z batôžka

„Prví chovanci ústavu, to boli slabučké, podvyživené deti z tých najbiednejších rodín z celého Slovenska. Dodnes sa pamätám na ten mrazivý deň raz koncom jesene, keď k nám do Levoče prišla ustráchaná mladá žena a z batoha vytiahla asi tak trojročné dieťa. Vraj vôbec nechodí, ani nevidí, ani nerozpráva. Malej Aničky sme sa, samozrejme, hneď ujali. A mnoho takýchto prípadov tam bolo. Ani si nemôžete predstaviť radosť nás - pedagógov, keď sa nám podarilo v ústave z takéhoto telesne

a mnohokrát i duševne zaostalého chud'at'a vychovať mysliaceho človeka schopného normálne sa zaradiť do spoločnosti,“ spomína tyflopädagóg Ján Šoltés. Prácu s týmito žiakmi takto opisuje: „U nevidiacich cvičíme ostatné zmysly, predovšetkým hmat a sluch, tie môžu zrak do istej miery nahradiť. Rozvíjame aj orientáciu. Trieda ide napríklad - pod vedením jedného žiaka - na poštu. Cestou všetci opisujú: Tu je obchod s ovocím, tu predávajú mäso a salámy, tuto nechali otvorenú bránu, nad nami letia lastovičky... A na pošte sa sami postarajú o odoslanie svojich zásielok. Nemalú radosť sme pociťovali napríklad aj vtedy, keď náš chovanec sám, bez sprievodcu, odcestoval na víkend k rodičom.“

Prvé učebné pomôcky

Sotvakto si vie predstaviť, že dieťa, ktoré vôbec nevidí, sa dokáže orientovať na mape alebo poznávať lúčne kvety. Učebné pomôcky slúžiace v bežnej škole ako audiovizuálne, teda zvukovozrakové, sa v tejto škole prispôbujú na poznávanie za pomoci hmatu - sú reliéfne (plastické). Pri vyučovaní dobrú službu robia i auditívne pomôcky - tie, čo pôsobia na sluch. Ako to bolo v spomínanom ústave? „Keď k nám rodičia privádzali aj psychicky narušené deti, ako učebná pomôcka poslúžila i bábika, drevený koník alebo iná hračka, ktorú sme si sami zhotovili alebo požičali od vlastných detí. Dlhé roky v levočskej ZDŠ používali mnou vyrobenú mapu sveta, na ktorej sa žiaci orientovali podľa teploty. Mladší kolegovia pomôcky pre jednotlivé predmety postupne vylepšovali, ale aj učebné osnovy sa postupne menili a aj naďalej sa budú meniť, žiaci sa budú učiť nové predmety, súvisiace s modernizáciou života.“

Na podnet J. Šoltésa v Levoči po druhej svetovej vojne vybudovali prvú slepeckú tlačiareň s Braillovým písmom (s kombináciou šiestich hmatom rozlíšiteľných bodiek reliéfne vyrazených do papiera). Neskôr „mesto nevidiacich“ otvorilo aj materskú školu

pre tieto deti, postavili tu aj moderné učňovské zariadenie s rozličným remeselným zariadením a otvorili aj osobitnú školu pre psychicky narušených nevidiacich.

Štyridsať rokov pracoval J. Šoltés v Levoči - sprvu ako učiteľ a vychovávateľ, neskôr ako riaditeľ ZDŠ a Remeselného ústavu pre slepcov, ktorý viedol bez akejkoľvek mzdy či honoráru. Nemalé zásluhy má aj o vybudovanie základného i učňovského školstva pre túto mládež v Bratislave. Internátna ZDŠ tu vznikla v roku 1961 a kto iný sa mal stať jej riaditeľom než skúsený tyflopädagóg, zaslúžilý učiteľ Ján Šoltés? Na jeho podnet v hlavnom meste postavili aj byty pre týchto pedagógov. Riaditeľskú funkciu vykonával až takmer do svojej sedemdesiatky. Dôchodok však pre neho neznamenal oddych, naopak. Už mal totiž aj viac času na praktickú pomoc „svojím“ zrakovo postihnutým mladým ľuďom. Našiel si viac času i na publikovanie v odbornej tlači, na prednášky študentom pedagogických fakúlt i kolegom - učiteľom.

Nadlho sa mi vryl do pamäti deň, keď som pána Šoltésa videla naposledy. Na moju poznámku, že je vari potrebné od takej náročnej práce si oddýchnuť, pamätať viac na seba, s úsmevom takto reagoval: „Nič nerobiť, to je nedokážem. A či by som mohol tomu, kto ma potrebuje, povedať, že teraz nemám čas? Ved' je tolko ľudí, ktorí súrne potrebujú aspoň len radou pomôcť!“

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV V ČR		
		ČESKÝ ROZHLAS
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Začiatkom septembra zomrel vo veku 87 rokov významný český herec, spevák a prekladateľ Rudolf Pellar, ktorý pochádzal z Púchova nad Váhom.

Renesančný gentleman

Vzťah ku Slovensku bol v jeho rodine už tradičný. Otec pochádzal z Moravského Slovácka (v Púchove bol prednostom okresného súdu), pradedo študoval za farára v Prešpurku, prastrýc bol nadučiteľ vo Veľkej nad Beličkou a vzal si neter slávneho primáša Samka Dudíka. Dedko a potom i otec chodievali pravidelne na slovensko-české stretnutia na Javorine. Neskôr si nenechal tieto stretnutia ujsť ani Rudolf Pellar...

Vyštudoval konzervatórium v Brne a svoj prvý angažmán dostal v Horáckom divadle v Jihlave a pri divadle zostal na dlhé roky. Keďže v rodine Pellarovcov sa odjakživa spievalo, inklinoval k pesničkám i Rudolf. Keď chodievali z divadla autobusom na zájazdy, kolegovia veľmi rýchlo zistili, že má neskutočne veľký repertoár. Možno preto, keď sa neskôr dostal do divadla S. K. Neumanna v Prahe, dostával tu najmä také roly, kde sa spievalo. Rozhodol sa preto urobiť skúšky do Karlínskeho divadla, kam ho aj vzali. Do rôznych operiet ho obsadzoval tiež Oldřich Nový. Vždy rád spieval o niečom, tak sa napokon dostal k šansónom, ktoré sa stali jeho srdcovou záležitosťou. Nakrútil desiatky piesní s rôznymi orchestrami a súbormi, najmä v 50. a 60. rokoch. V nasledujúcom desaťročí začal vyučovať šansónový spev na konzervatóriu v Prahe. Na svoje prvé album však musel čakať až do 80. rokov, pretože jeho piesne v predchádzajúcom období zakázali na dlhý čas vysielat' vo všetkých oznamovacích prostriedkoch.

K svojej tretej profesii sa dostal už ako otec troch detí. S manželkou Lubou sa zoznámil v Hanáckom divadle, kde tiež hrala. S deťmi to už nebolo dost' dobre možné a keďže vynikajúco ovládala angličtinu, začala sa venovať prekladom. Rudolf sa jej zo začiatku snažil pomáhať, až napokon prekladali spolu. Zameriavali sa najmä na americkú prózu a úspechy im vyniesli už prvé preklady J. D. Salingera. Za preklady získal spolu s manželkou ocenenie Najlepší preklad roka či Štátnu cenu za celoživotné prekladateľské dielo. Pred rokom vydal svoje pamäti pod názvom „Nejdřív se musíte narodit...“

Rudolf Pellar bol bez preháňania veľmi renesančný človek a džentlmen každým svojim činom, slovom i správaním sa. Mali sme to možnosť zažiť niekoľkokrát, keď vystupoval so svojimi prekrásnymi šansónmi v našich programoch. Každé takéto vystúpenie bolo pre nás skutočným sviatkom, pretože pána Pellara sa nielen veľmi príjemne počúvalo počas jeho spevu, ale ešte príjemnejšie sa s ním debatovalo na najrôznejšie témy, najmä však o česko-slovenských vzťahoch. Miloval Slovensko, jeho ľudí i kultúru. „Nikdy by mi neprišlo na um, že by Levoča nebola moja, a že by Karlov most nepatrila Slovákom. Toto je môj vzťah k Slovensku,“ povedal pred rokmi aj v rozhovore pre náš časopis.

Nad'a Vokušová

Jej šperky zdobia kráľovnú

Diamanty, brilianty, rubíny a zafíry. Túži po nich takmer každá žena na svete. Slovenke Andrei Kolpaskovej sa tento sen splnil hneď dvojnásobne. Nielenže vlastní šperky zo vzácných drahokamov, ale ich výrobou sa dokonca aj živí. Niekoľko skončilo naozaj v prominentných rukách. Má ich napríklad nórška kráľovná Sonja, či manželka bývalého ukrajinského prezidenta Viktora Juščenka Katerina. „Týmito šperkami, o vytvorenie ktorých ma požiadala kanadská guvernérka Michaëlle Jeanová, som reprezentovala nielen Kanadu, ale aj Slovensko. Ku každému totiž pripojili aj sprievodný certifikát, v ktorom bolo napísané, odkiaľ pochádzam,“ hovorí jedna z najuznávanejších šperkárskych umelkýň v Kanade.

Martina Lidinská

Šperky pre prominentky

Každý jeden šperk bratislavskej rodáčky je originálom a nosia ich ženy od Austrálie po Havaj. Andreu Kolpaskú šperky fascinovali už od vysokoškolských čias. Je vášnivá cestovateľka a z každej dovolenky alebo výletu si domov doviezla niečo, čo jej dané miesto pripomínalo. „Keď som si kameň alebo mušľu priniesla, vždy som si z nich spravila nejaký šperk. Ľuďom sa to v Kanade páčilo. Oslovili ma, aby som výrobky vystavovala v múzeách a galériách, a tak som sa tejto oblasti začala venovať aj komerčne,“ tvrdí šperkárka.

Pri príležitosti oficiálnej návštevy kanadskej guvernérky na Slovensku oslovil veľvyslanec SR Stanislav Opiela šperkárku so snahou priblížiť Kanadčanom našu slovenskú kultúru. Samozrejme, prezentovala ju prostredníctvom šperkov. Práve v čase tejto výstavy mala možnosť prvýkrát stretnúť kanadskú guvernérku. „Ako dámu ju šperky oslovili asi najviac. Pri našom stánku strávila mnoho času,“ spomína Andrea Kolpaská na „osudové“ stretnutie.

S úsmevom na tvári hovorí, že to, čo nasledovalo, by nikdy nečakala. „Jeanová ma osobne prišla navštíviť do môjho štúdia. Veľmi sa jej páčila myšlienka mojej tvorby, konkrétne to, že do šperkov vždy vkladám aj kúsok krajiny, ktorú reprezentujú.“ A tak táto výnimočná umelkyňa vyrobila sériu šperkov pre nórsku kráľovnú a prvú dámu Ukrajiny Juščenkovú. Všetky boli vyrobené z drahokamov a polodrahokamov typických pre Kanadu. „Pre kráľovnú som vyrobila šperky z drahokamu, ktorý sa nazýva labradorid. Je v tom veľká symbolika, pretože keď Nóri priplávali do Kanady, vylodili sa práve v Labradore,“ spomína na výrobu šperku pre panovníčku.

Túžba po origináli

Prirodzene, Andrea Kolpaská nevyrába šperky len pre manželky diplomatov, bývalé prvé dámy či vysoko postavené političky. Jej výrobky napríklad zdobili aj dekolť finalistky Miss Canada Universe 2011 a víťazky Miss Canada Galaxy 2011 a vystavujú ich v mnohých múzeách a galériách po celej Kanade. Práve prostredníctvom galérií niekoľko jej šperkov zakotvilo v Austrálii. „Mnoho ľudí mi napísalo, že to, čo videli z mojej dielne, sa im páčilo a majú záujem o niečo viac.“ Andrea Kolpaská tak napríklad vyrobila šperk aj pre nevestu zo Slovenska.

Pracovný diár našej šikovnej rodáčky je naozaj preplnený. Okrem výroby na objednávku pripravila aj kolekciu šperkov do prestížnych butikov, ktoré sa predávajú priamo so šatami. Ani toto však nie je jej posledné stretnutie s módnym priemyslom. V súčasnosti pracuje na kolekcii, ktorá bude predvedená na týždni módy Fashion Week v Ottawe.

Originály z jej dielne sú lákadlom pre ženy aj kvôli tomu, že v súčasnosti dávajú prednosť akémusi nadčasovému umeniu. „Ženy, najmä v Amerike, vlastnia obrovské diamanty, teraz však dávajú prednosť iným kame-

ňom. Túžia mať niečo originálne, čo im pripomenie miesto, kde boli, a čo má v sebe ukrytú aj nejakú históriu,“ prezrádza autorka šperkov.

Nie je teda žiadnou raritou, keď ju navštívi žena so šperkom starým niekoľko generácií, ktorý by si rada prerobila na trendovejší kúsok. „Prišla za mnou dáma, ktorá vlastnila jantárový náhrdelník po svojej ukrajinskej starej matke. Podľa jej požiadavky som ho upravila tak, aby bol modernejší, ale zároveň som v ňom zanechala spomienku na to, odkiaľ predkovia tej ženy pochádzali.“

Najlepšia odmena je úsmev

Úspešná Slovenka trávi vo svojom štúdiu množstvo hodín a ako sama prezrádza, výroba každého jedného šperku je časovo náročná. „Najdlhšia, ale aj najzaujímavejšia je príprava. Najradšej si totiž zhaňam materiály sama,“ priznáva Andrea Kolpaská, ktorá na výrobu šperkov, okrem drahých kameňov, používa aj sklo z Česka a Talianska. Tajomstvom úspešnej práce v jej odbore je počúvať zákazníčky a zákazníkov. „Človek sa musí okolo seba pozerat' a reagovat' na to, čo ľudia potrebujú. Potom už treba len pridať určitú dávku kreativity.“

Lepšiu prácu by azda hľadala len málokde. Vidieť totiž na perách zákazníčkin úsmev po tom, ako si šperk prvýkrát vyskúša, je pre ňu tou najlepšou odmenou.

Prvá košická univerzita

Košice, ako vieme, nie sú iba priemyselné a administratívne, ale sú tiež kultúrnym centrom východného Slovenska. Dôkazom toho je množstvo škôl, vrátanie škôl vysokých, z ktorých najznámejšia je univerzita, nesúca meno Pavla Jozefa Šafárika. Vznikla roku 1953, vedľa nej je tu Vysoká škola technická, založená roku 1952, Vysoká škola veterinárna, založená roku 1968, Vysoká škola letecká. Spoločným menovateľom týchto vysokých škôl je, že vznikli v povojnovom období, keď mesto zažilo nebývalý rozmach. Vznikla nová výstavba, nové priemyselné závody a kedysi päťdesiatistícové provinčné mesto sa zmenilo na nepoznanie. Nastal tiež rozvoj kultúry, vrátanie vzniku škôl. Neodpustím si ale otázku: Boli spomenuté vysoké školy prvé a jediné, ktoré vznikli v meste?

V roku 1946 bola z Vysokej školy technickej v Bratislave vyčlenená fakulta poľnohospodárskeho a lesného inžinierstva a prenesená do Košíc, z ktorej vznikla samostatná Vysoká škola poľnohospodárska a lesnícka. Nemala však dlhé trvanie. V roku 1952

sa lesnícka fakulta presťahovala do Zvolena, aby sa stala základom tamojšej novozníknutej Vysokej školy lesníckej a drevárskej. Nasledujúci rok sa poľnohospodárska fakulta presťahovala do Nitry, kde vznikla samostatná Vysoká škola poľnohospodárska. A čo bolo predtým?

I keď sa predvojnové Košice javili ako opomínané mesto, nedá sa to tak celkom povedať. Mesto bolo už v stredoveku významným remeselníckym a obchodným centrom, cez ktoré viedli mnohé obchodné cesty. Rovnako nebolo opomínané ani po stránke kultúrnej.

V 19. storočí tu vznikli mnohé závody a významne sa rozvíjalo i školstvo. V roku 1872 tu vznikla Vysoká škola poľnohospodárska, druhá najstaršia vysoká škola technického smeru na Slovensku po Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici. No nemala tiež príliš

dlhé trvanie - po vzniku Československej republiky zanikla. Vyučovacím jazykom bola maďarčina.

Vrátme sa ale k univerzite. Bola tiež Šafárikova univerzita, niekedy v žargóne nazývaná východoslovenská, prvá na území mesta? Nebude žiadnym tajomstvom, keď poviem, že nebola. Prvú univerzitu v Košiciach založil v roku 1654 biskup Benedikt Kisdy. Pravdou je, že univerzita nikdy nedosiahla taký význam ako jej staršia sestra, trnavská univerzita, a stále bola v jej tieni. Zatiaľ čo univerzita v Trnave mala postupne všetky štyri fakulty, ktoré vtedy na univerzitách jestvovali, filozofickú, teologickú, právo a medicínu, košická univerzita mala iba jednu fakultu práva a filozofie. Zatiaľ čo na trnavskej univerzite boli študenti a profesori prevažne Slováci, na košickej pôsobili aj Rusíni, Maďari a v menšej miere Nemci a Poliáci. Preto zákonite, do slovenského kultúrneho života, na rozdiel od trnavskej univerzity, nijako výrazne nezasiahla. Hoci v roku 1806 stratila štatút univerzity, zostala vysokou školou, kde sa študovali práva, akousi akadémiou s právom udeľovať vedecké hodnosti. Zrušená bola až v roku 1921. Vtedy už existovala právnická fakulta na novozníknutej Univerzite Komenského v Bratislave. Zrušená bola ako maďarská škola. Vyučovacím jazykom tu v čase vzniku, rovnako ako na všetkých vysokých školách vo vtedajších Uhrách, bola latina. Za panovania cisára Jozefa II. ju vystriedala nemčina, ktorá bola zaskôr vystriedaná maďarčinou. Jeden primát sa jej ale uprieť nedá. Bola najdlhšie fungujúcou vysokou školou v histórii Slovenska. Spočiatku fungovala ako univerzita, neskôr ako akadémia, nepretržite však vyše dve a pol storočia - presne 267 rokov.

Vladimír Kasjaněnko

Pašiové hry v rakúskom Kirchschlagu

Dolnorakúska krajina, nazvaná poetickým označením tamojších vidiečanov „bucklige Welt“ (hrbatý svet), vyvoláva v mojich spomienkach, rovnako ako u desiatok mojich niekdajších vysokoškolských spolužiakov, vzácnu súvislosť s obdobím spásonosných útekov za slobodou do emigrácie, kde mohli komunizmom prenasledovaní občania, zvlášť intelektuáli a študenti umeleckých škôl, nájsť skromnú alebo aspoň prechodnú vyhladku na obživu či existenciu.

To by si mohli uvedomiť tiež dnešní návštevníci Kirchschlagu, nenápadnej rakúskej hornatej sedliackej dedinky, ktorá nemala nikdy žiadny historický význam, keby sa nestala v minulosti, presnejšie niekedy v päťdesiatych rokoch minulého storočia, útočiskom pre režimom prenasledovaných moravských a slovenských vysokoškolákov, ktorí tu dočasne našli útočisko pred svojím prenasledovaním v pôvodnej vlasti - Československej republike. Súčasné mladšie univerzitné generácie by si to mali pripomínať tak, ako to prežívali študenti brnianskych a bratislavských vysokých škôl, keď ich bezohľadný režim vylúčil z riadneho štúdia a prikázal im len manuálne práce v baniach alebo

v hutiach. Vtedy týchto ľudí prijímalo Rakúsko ako prostredníkom umeleckých kruhov, ktoré nám boli nielen teoreticky veľmi blízke.

Došlo k zblíženiu a spolupráci rakúskych kultúrnych a umeleckých kruhov s našimi emigrovanými študentmi, ktorým bolo umožnené, že sa mohli na tamojšom kultúrnom dianí rôzne podieľať. Myšlienky slobodnej tvorivej činnosti v nás prebúdzať a upevňovať náš nezabudnuteľný priateľ a kolega Ivan Medek, vtedy už skúsený a „zavedený“ emigrant, obľúbený rozhlasový reportér a dôveryhodný komentátor Slobodnej Európy. Naša verejnosť si ho dobre pamätá z funkcie rozhlasového reportéra, ale i z neskorších funkcií na Pražskom hrade, z rokov, keď bol sekretárom a dôverným poradcom bývalého prezidenta Václava Havla.

Ivan Medek bol v zahraničí nielen osobitým radcom, ale i oddaným praktickým pomocníkom svojich krajanov, ktorý dohadoval nielen kontakty a pracovné podmienky, ale i kultúrne. Na Ivana

slobodnej tvorivej činnosti v nás prebúdzať a upevňovať náš nezabudnuteľný priateľ a kolega Ivan Medek, vtedy už skúsený a „zavedený“ emigrant, obľúbený rozhlasový reportér a dôveryhodný

Medka sme intenzívne mysleli vo chvíľach, keď v polovici júna viedenský kardinál Christoph Schönborn zahajoval v dedinke Kirchschlagu prvý ročník profesionálnych Pašiových hier. S nápadom prišli a prvýkrát ochotnícky realizovali československí študenti vyhnaní po februárovej revolúcii v roku 1948 ako nepriatelia ľudovo-demokratického zriadenia z našich vysokých škôl. V Kirchschlagu sa českým, slovenským a rakúskym ochotníkom vtedy podarilo pripraviť také dôstojné a kvalitné amatérske predstavenie, že jeho scenár v profesionálnej réžii Jiřího Vitulu mohla prevziať do svojho programu v Rakúsku a okolitých krajinách tiež Intervízia. Českí a slovenskí vysokoškoláci sa v ďalších rokoch rozbehli za svojimi profesionálnymi existenciami po celom svete. V súčasných generáciách v Kirchschlagu zostala po nich len matná spomienka.

Divadelný Kirchschlag s povestnými pašiovými hrami však žije. Profesionalizoval sa pod vedením Manfreda Wabu, šéfa podobného zariadenia v horskom areáli St. Margarethen a v konkurencii so známym medzinárodným strediskom Oberammergau.

Pašiové hry v Kirchschlagu sa konali až do polovice októbra v 16 pôvodných inscenáciách. Profesionálne naštudovanie disponuje viac než 500 účinkujúcimi a prírodné hľadisko pojme viac ako 20 000 divákov.

Jiří Vitula

Na rieke Váh v Trenčíne sa na začiatku októbra udomácnila drevená starogrécka bojová veslica, ktorú tento rok vybudovali v moravskom Přerove. Na krste jej dali meno Hyperborea, v preklade Zem severného vetra. Napodobneninu plavidla z roku 500 pred našim letopočtom si dala zhotoviť skupina historického šermu Blúdni rytieri. Bude slúžiť ako ďalšia atrakcia mesta. Pokiaľ vydrží pekné počasie, ešte tento rok chcú Blúdni rytieri organizovať na lodi náučné plavby po Váhu, potom loď zazimujú a pripravujú na ďalšiu sezónu.

Lod' zhotovil Radim Zapletal, ktorý už vyrobil tridsiatku plavidiel, aj pre Hollywood. Zapletal dal záruku na desať rokov, avšak hovorí, že pri správnej starostlivosti drevená loď vydrží omnoho dlhšie. Podobná loď sa nezachovala, niekoľko replík postavili v Grécku. Pri stavbe Hyperborey vychádzali z rôznych rytín a malieb, aj z popisov historikov a vojenských stratégií.

Lod' váži tri tony, dlhá je 17 metrov, široká 3,2 metra. Plachta má rozmer 40 štvorcových metrov, poháňa ju dvadsať veslárov. „Bola to vojnová loď, veslári boli zároveň vojaci, teda žiadni otroci. Jej hlavnou zbraňou bola rýchlosť a ovládateľnosť,“ uviedol Jaroslav Matejka z Blúdnych rytierov. Rytieri majú podľa jeho slov v pláne s loďou splaviť aj Dunaj.

Podobná loď podľa všetkého na území Trenčína nikdy nebola. „U nás bola Jantárová cesta, známa obchodná cesta, už v antike

- a tak sme si povedali, prečo nie starogrécku veslicu, ktorá by bola nielen znakom námorníctva a obchodovania, ale aj spojnice pre celú Európu,“ povedal k dôvodom stavby lode Jaroslav Matejka. „Je to ten najlepší pozdrav pánu Zamarovskému, ktorý sa na nás pozerá z Olympu,“ povedal pri krste lode Július Bruna z Klubu priateľov Vojtecha Zamarovského. Zosnulý spisovateľ a čestný člen Helénskej republiky bol rodák z Trenčína.

(si)

Pozdrav Zamarovskému

● Aké je to vrátiť sa späť na pódium?

Doteraz som mal pocit, či si ma nemýliš s niekým, kto žil v zahraničí, odvykol som si dávať rozhovory. My sme vlastne nikdy úplne neskončili, vždy sa podarili aspoň jeden-dva koncerty za rok, odkedy sme nehrali naplno, čo bolo posledný raz v roku 2003. Zdenka Predná však kapelu dodnes používa, takže hoci došlo k personálnym zmenám, je nás päť plus ja, keďže nehram na gitare, iba spievam. Z pôvodnej kapely sme štyria, dvaja sú noví.

● Tešíte sa aj na nové publikum? To predchádzajúce zrejme kapele už odrástlo.

Keď sme pred rokom hrali na dvoch festivaloch už aj s novými členmi, uvedomil som si, ako dobre, že do kapely prišiel nový vietor. Keď sme pribrali bubeníka a klávesáka, povedal som si, že toto je dobrá zostava. Začali sme hrať a zatiaľ veľmi neriešime, čo ďalej. Robíme Best of-ku, z každej platne budú na nej tri najlepšie veci, pridáme dve-tri nové a uvidíme.

● Čo t'a vtedy prinútilo skončiť so spievaním a dať si prestávku?

Vlastne ani neviem. Akosi to postupne všetko ochablo. Začali sme hrať na firemných akciách, bolo ich čoraz viac... Nehovorím, že to bolo zlé. Len my sme neboli kapela, ktorá mala všeludové hity a na týchto akciách sme sa vždy potrebovali do toho oprieť. Prišlo mi divné, keď sme sa časom začali dohadovať, že sa musíme slušnejšie obliecť, lebo hráme pre tých a tých. Niektoré kapely hrajú dlho a zdá sa mi, že sú dobré a u niektorých si hovorím, že sme takto neskončili my. Vidím prešedivých chalanov, ktorí chodia v kapsáčoch s veľkými pupkami a hrajú dookola to isté, z roka na rok vydávajú nové a nové blbosti. Bol by to už len džob, práca ako každá iná. Pre mňa to bolo zábavné obdobie. Teraz prichádza znova, stretávame sa v skúšobni, bavíme sa, rehoceme, chalani si riešia zárobkové aktivity so Zdenkou, lebo tá je komerčne na tom inak. My si potom znova spolu zabúchame, užívame si kapelový život.

● V šoubiznise sa pohybuješ dlho, je t'a aj vidieť, si aj v zákulisí. Ktorá jeho strana t'a najviac baví?

Teraz musím zaklopať, lebo je kríza, treba byť spokojný, keď je veľa práce. Je dost moderovacích akcií, aj dost agentúrnej činnosti, ktorej sa venujem, a ešte sa mi do toho vošla kapela, takže mám pocit, že je toho veľa. Ale v zásade je to zaujímavé z každej strany.

● Je to možno tým, že je na Slovensku malý priestor, hoci sa tvári ako veľmi veľký?

Asi áno. Rok sme koncertovali a zahráli sme si úplne všade. Chvíľu sme mali obdobie, že sme veľa hrali v Čechách. Nehovorím, že sme tam prerazili, ale celkom sme sa chytali na klubovej scéne. Na pomery slovenskej kapely sme

toho v Čechách po kluboch pochodili dost. Vo väčších mestách, ako v Prahe, bolo okolo nás veľa Slovákov. Na koncert prišla vždy kopa ľudí, keďže tam žijú sami východniari. V malých mestách, keď sa domáci dozvedeli, že je klubová akcia a hrá tam kapela, hoci ju nepoznajú, prídu sa na ňu pozrieť. Ako do kina. Je to film, ktorý nevideli, pozrú si ho a urobia názor. Keď je to zlé, už nás nezavolajú.

● A volali vás?

Raz sme robili koncert, ľudia len sedeli, potom zatlieskali, nič z nich nešlo, ale chlapík nám hneď po skončení koncertu zarezervoval ďalší termín a o tri mesiace to dopadlo úplne inak.

● Kde to bolo?

Práve to je na tom, že to bolo v takých zvláštnych dedinkách. Pobežali sme celý

Reakcie ľudí na meno Šarkan bývajú rôzne: aha, ten moderátor? Ved' to je ten spevák, nie? Jasné, že je to manažér?! Robí toho naozaj veľa. Šarkana dlho poznali ľudia len ako moderátora rádia pre mladých. Odkedy sa v roku 1997 prvýkrát ukázal svojim fanúšikom „naživo“, keď vystúpil so svojou kapelou, v ktorej spieva, jeho popularita prudko narástla. Jeho „Žena z lesoparku“ slávila veľké úspechy hlavne na začiatku milénia. Okrem iného robili v Prahe predskokana írskym Cranberries. Mali úspešné albumy aj hity a zrazu prišiel koniec. Šarkan sa stiahol do úzadia, jeho meno sa v médiách spájalo len so Zdenkou Prednou, s ktorou istý čas žil a dodnes jej robí manažéra, a jeho kapela sa tiež kamsi vyparila. O to viac sa fanúšikovia potešili, keď skupina znova začala koncertovať. Hovorili sme o tom, čo všetko dnes Šarkan robí, čo od návratu na pódia očakáva a prečo sa teší najmä na koncerty v malých českých kluboch.

Druhý dych

Zuzana Kostelniková

ostravský kraj a potom sme išli do južných Čiech. Táto konkrétna dedinka bola kdesi v Jeseníkoch, bolo tam päť domov, ale keď bola v kulturáku v sobotu akcia, prišlo tam dve-tritisíc ľudí. Zbehlí sa tam ľudia zo všetkých dedín z okolia. Na Slovensku je niečo podobné v Hruštine na Orave. Keď urobíme koncert v Dolnom Kubíne, príde tam 55 ľudí. Ale keď je koncert v Hruštine, ktorý je 10 km odtiaľ, príde 1200 ľudí, z nich je 500 z Dolného Kubína. Dúfam, že sa k tomu vrátíme, hlavne v Čechách sa nám páčilo takto koncertovať.

● **Kedy budeš pripravený vyštartovať na šnúru tak ako kedysi?**

Bude to iné, keď už budeme mať v rukách Best of-ku. Trochu sa to posúva, už mala vyjsť, ale ešte nie je pomiešaná, aj keď nahraná už je. Dáme to dokopy, dotočíme klip, máme tam dve pesničky, ktoré by sa mohli páčiť ako single a dúfam, že prerazíme aj cez internetové kanály a rádiá a možno aj do Česka. To by bolo zaujímavé.

● **Prečo nie, v Česku sa slovenské kapely páčia.**

Aj keď, oni majú radšej všetkých tých Petrov Nagyov a No Name, Haberov, skôr popík. Na jednej strane majú Česi kapely, ktoré sú fantastické a sú už oveľa ďalej, ale ich priemerný vkus, nič v zlom, je oveľa horší. Tak ako majú oveľa lepšie priemerné reštaurácie ako u nás, v hudbe, mám pocit, je to inak. Myslím si, že hudba je univerzálny jazyk. Hovorilo sa, že kopírovanie zabíja hudbu, ja hovorím, že kopírovanie zabíja iba zlú hudbu.

● **O „Žene v lesoparku“ sa začalo hovoriť najmä po tom, čo ste robili predskokana na koncertoch IMT Smile. Keď táto kapela začínala, paradoxne oni robili predskokanov vám. Aký to bol pocit byť znova spolu na javisku, aj keď v opačnom poradí?**

Je to zábavné. Napriek tomu, že veľa ľudí má s nimi komunikačný problém kvôli zvláštnym povahám, ktoré sú v skupine, musím povedať, že my sme s nimi vždy vychádzali dobre. Párkrát sme si veci povedali na rovinu a hoci sme obaja s Ivanom Táslerom márnomyseľní, dodnes máme korektný vzťah. Aj na koncertoch boli dobrí, o všetko sa postarali, od šatní cez technické veci. Všetko sa zbehlo veľmi rýchlo, volali sme si kvôli úplne inej veci, zavolať mi Miro Tásler kvôli festivalu v Prešove. Keďže on je veľmi pragmatický a rýchly, za 20 minút bolo všetko dohodnuté. Som rád, že sme spolu, kedysi nám robili predskokanov aj Para alebo Peha, a kde sú dnes.

● **Aký máš pocit sám so sebou, že si sa na to znova dal?**

Už to neberiem tak vážne ako kedysi. Ale zase, keď sa dnes dohodneme na termíne skúšky, prídu všetci a načas, vtedy boli

kadejaké rokenrolové výhovorky. Už je to iné aj v tom, že neprídeme mestskou hromadnou dopravou, ale autami, fakt poctivo odohráme skúšku a tým, že je menej koncertov a priestor na javisku už poznáme, tak si to viac užijeme. Vbehne na javisko, natlačíme do toho čo najviac. Tých pár firemných akcií, na ktoré nás pozvali, sme poodmietali presne kvôli tomu, že sme si povedali - hrajme radšej v kluboch, na festivaloch, ak z toho máme mať zážitok, nech to nie je o tom, aby som celý koncert rozmýšľal, či sa to sem vôbec hodí a či nehráme hlasno a kedy budeme venovať pesničku Jožovi, ktorý mal niečo...

● **Ale moderovanie takýchto akcií t'a, napriek tomu, ešte neunavilo?**

To nie. Je to práca ako každá iná, predavačka, baník, prostitútko... Niekto to robiť musí a každý robí, čo vie. Dostaneš scenár a podľa toho ideš. Nemám s tým problém, baví ma to, snád' som sa to za tie roky aj naučil. Je to práca. S kapelou je to zase ako keď niekto rád chytá ryby a hoci si už môže dovoliť drahšie udice ako voľakedy, baví ho to rovnako. Hudba t'a nemôže opustiť. Som rád, že sa nám celkom darí, tak si to užívame.

● **Keď som ti volala, bol si zarazený, že chcem rozhovor s tebou a nie so Zdenkou Prednou, ktorej robíš manažéra. Ešte si si na to nezvykol?**

Moje číslo je na Zdenkinej stránke ako kontakt. Mal som chvíľu dva telefóny, ale po čase to už bola hlúposť. Lenže prvé dva roky po SuperStar boli ťažké. Teraz je to už zriedkavé, ale ešte občas sa stane, že volá nejaký otecko, že: „Dobrý, dajte mi Zdenku k telefónu!“ A keď poviem, že nedám, tak sa rozčuľuje, že ved' má na stránke číslo a jeho dcéra s ňou chce hovoriť. Vyvolávali aj o polnoci opití, ale to už ustalo. Takže, ak niekto volá z neznámeho čísla a niečo chce, tak si automaticky myslím, že mňa moderovať a ju spievať. Ale so mnou rozhovor? (smiech)

● **Ešte reaguješ na svoju prezývku?**

Dostal som ju v čase, keď som pracoval v rádiu a keď mali prezývku úplne všetci. Nepredstavovali sme sa menami, ale ako Truhlík, Mravec, Dalila, Šarkan... Ak prezývku nemáš,

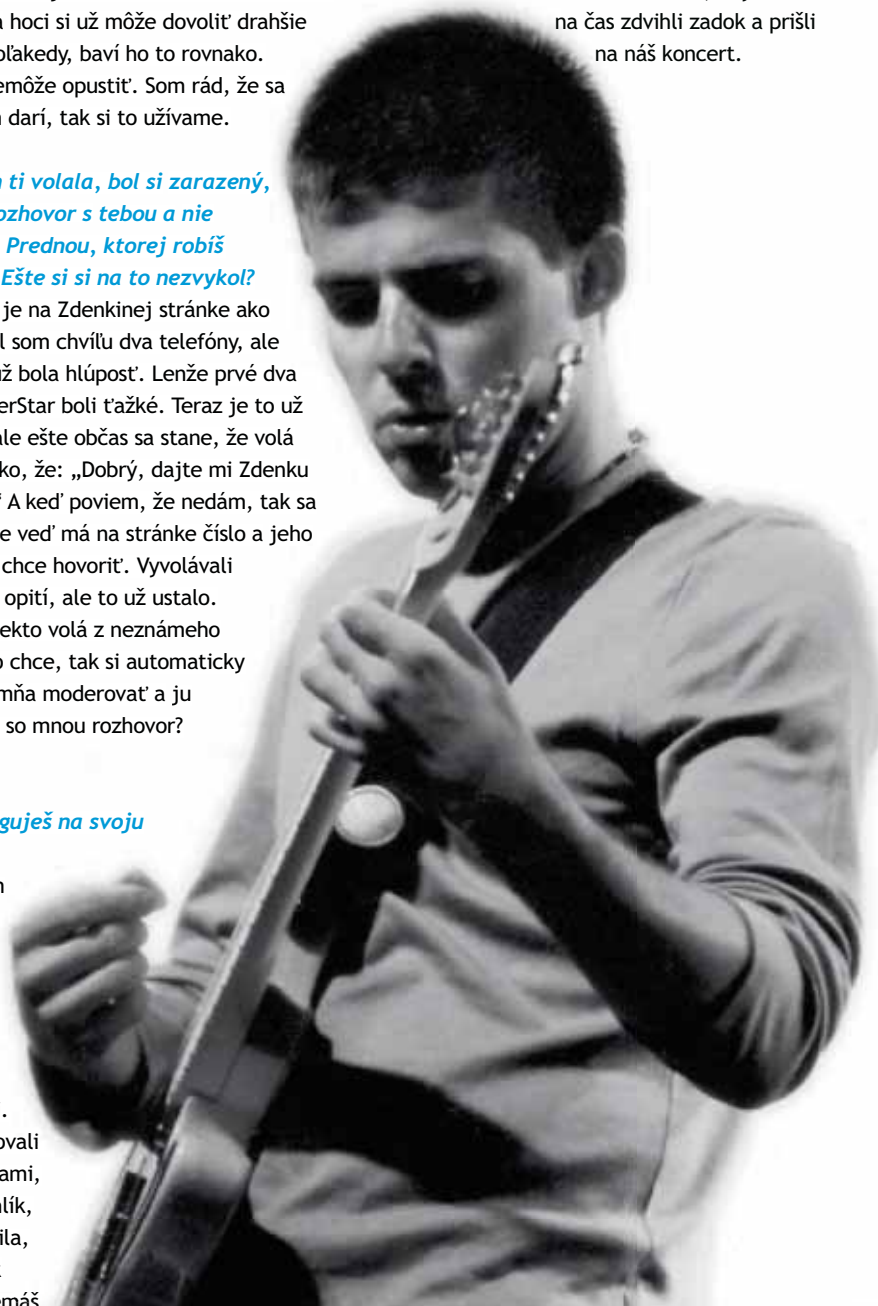
tak ti ju pricipia. Šarkana som zobral, vrel som si, že je to lepšie ako Truhlík.

● **Ale fakt, že ty sám si sa už posunul niekde inde, sa odrazí aj na nových pesničkách?**

A vieš, že ani nie... Dve nové veci sú zvukovo podobné tým starším, možno sú viac funky. Možno je iný môj prístup, nerobím si z toho ťažkú hlavu. Pred tým sme museli každé dva roky vydať platňu a čokoľvek sme v skúšobni vymysleli, tak sme to tam dali, lebo sa nám to zdalo dobré. Teraz máme vymyslených veľa pesničiek, ale nemáme potrebu ich tam dávať. Radšej si povieme, že dáme dve-tri, ale fakt dobré, aby sme si za tým stáli. Nechcel by som raz púšťať niekomu CD-čko s tým, že tieto štyri pesničky radšej preskočíme...

● **Čo očakávaš od svojho návratu na pódium?**

Nemám veľké očakávania. Skôr je veľmi milé, keď niekto zavolá a pozve nás na festival. I novinári sa začínajú sami ozývať. Možno ani naši fanúšikovia nie sú až takí starí, aby z času na čas zdvihli zadok a prišli na náš koncert.

Lýdia Sirotová zažila viacero pôrodov - vlastné i pôrody iných mamičiek. Lýdia však nie je gynekologička, pôrodná asistentka ani zdravotníčka, ale dula. Špeciálne vyškolená žena, ktorej úlohou je previesť inú ženu tehotenstvom, ale najmä pôrodom.

Dula pri pôrode

Zuzana Lajdová

V minulosti ženu pri pôrode sprevádzali blízke ženy - mama, sestra - a ten pocit ženskej súdržnosti a pochopenia jej dodával odvalu rodiť. Dnes sú budúce mamy odkázané viac-menej na seba: áno, na internete sa dajú nájsť stovky informácií, ale najmä príbehy, v ktorých ženy opisujú svoju nedobrá skúsenosť s pôrodnami. Sú i desiatky výborných kníh o tehotenstve a pôrode, ale ide zväčša o anglické preklady, ktoré opisujú zahraničnú prax - neskúsená žena môže byť nepríjemne zaskočená našou realitou. A nemocnica? Budúca mama príde do prostredia, v ktorom nikoho nepozná, veľa ľudí sa o ňu síce perfektne stará z medicínskeho hľadiska, ale ľudský kontakt je povrchný - na iný, samozrejme, zdravotníci nemajú čas...

Strach je zbytočný

„Podobné zážitky som mala aj ja pri pôrode prvej dcéry pred deviatimi rokmi,“ spomína Lýdia Sirotová na to, ako sa v pôrodnici cítila zredukovaná len na telo, nikto sa jej neopýtal, ako sa cíti... Medzi prvým pôrodom a narodením druhej dcéry si plánovala Lýdia, inak inžinierka ekonómie, rozšíriť vzdelanie a stať sa pôrodnou asistentkou. Lenže to by znamenalo zapojiť sa do systému, ktorý sa jej nevelmi páčil - preto keď natrafila na informácie o Českej asociácii dúl, zrazu všetko do seba zapadlo. Absolvovala kurz a stala sa certifikovanou dulo. Ženu, ktorej úlohou je stať pri rodičke a dodávať jej pocit istoty, bezpečia a podpory počas dlhých hodín, keď sa vlastne ešte nič dramatické nedeje. Budúce mamičky si stále častejšie

prizývajú k pôrodu sprevádzajúcu osobu, zvyčajne partnera. Ten sa však často cíti bezmocný a svoj strach prenáša na partnerku. „Som presvedčená o veľkej vnútornej sile žien a ich prirodzenej schopnosti porodiť dieťa, len im pomáham znovu to v sebe objaviť. Nech sa počas pôrodu deje čokoľvek, ako dula sa snažím na ženu pôsobiť upokojujúco - nakoniec, nemohla by som to robiť, keby som neverila, že žena pôrod zvládne aj bez mojej pomoci,“ hovorí Lýdia Sirotová. „Necitlivé okríknutie alebo pocit opustenosti pri pôrode sa žene vryje do pamäti rovnako, ako v nej celý život zostanú milé slová človeka, ktorý ju láskyplne počas pôrodu povzbudzoval,“ hovorí Lýdia.

Dôverníčka

Lýdia Sirotová je jednou zo štyroch certifikovaných dúl u nás, ale v združení slovenských dúl sa ich asi tridsať zacvičuje a ďalšie pribúdajú. Každá záujemkyňa musí totiž prejsť výcvikom, počas ktorého získa znalosti o priebehu pôrodu a tehotenstva, psychickej podpore, ale aj metódach odbravania bolesti. Ak sa budúca mamička rozhodne využiť pomoc takto vyškolenej ženy, môže si tú svoju nájsť na internetovej stránke slovenských dúl (duly.sk). „Pri každom mene je akési predstavenie, aby si mohla

tehuľka vybrať takú, ktorá by jej sadla aj po ľudskej stránke. Keďže podstatou jej práce je vzťah založený na podpore a dôvere, hrá temperament a osobnostné ladenie veľkú rolu,“ hovorí Lýdia Sirotová. Pred pôrodom by mali absolvovať najmenej jedno stretnutie, na ktorom sa vyjasnia požiadavky mamičky a možnosti duly. Tá žene síce poskytne všetky potrebné informácie o alternatívach pri pôrode, ale rozhodnutie je na nej samotnej.

„Vyznívam síce

filozofiu prirodzeného pôrodu, ale nevnučujem ju žene, ktorá sa cíti bezpečne len pri medicínskom pôrode s epidurálom. Ženu, ktorá si priala pôrod čo najprirodzenejší, sa snažím rôznymi spôsobmi podporovať v jej rozhodnutí,“ vysvetľuje L. Sirotová. Pred pôrodom je tiež dula dôverníčkou, na ktorú sa žena - budúca mamička môže kedykoľvek obrátiť s hocíjakými otázkami a často sa vytvorí blízky vzťah. Lýdia Sirotová navyše pre svoje tehuľky organizuje aj kurzy spojené s orientálnym tancom, počas ktorých sa ženy môžu podeliť o skúsenosti s tehotenstvom.

Stále v pohotovosti

Pred pôrodom žena a dula spíšu kontrakt, akúsi dohodu o tom, že bude dva týždne pred termínom pôrodu k dispozícii na telefóne, keby dačo... Lýdia Sirotová sa smeje, ako neraz aj spáva s mobilom pri uchu. Sprevádzať tehotnú ženu však pre ňu znamená aj zabezpečiť starostlivosť o dve vlastné deti - v tom jej zvyčajne pomáha babička alebo manžel. Rodiaca žena totiž nemôže mať pocit, že dula sa ponáhla, preto treba rýchlo odrodiť. Cena za službu duly pri pôrode sa na Slovensku rôzni - zvyčajne ide o dve až päťtisíc korún. Bez ohľadu na to, či žena porodí za hodinu, alebo pätnásť. Celý ten čas je pri nej, neodbehne preč ani na hodinu, reaguje aj na to, čo hovorí telom, je akýmsi tlmočníkom medzi ňou a lekármi - vždy je však na strane ženy. Apropos, pôrodnici. Sú takí, čo na duly pozerajú ako na veľkú pomoc, lebo vidia, že ženy s takou sprievodkyňou rodia akosi ľahšie, a že to vlastne odbreňuje sestričky, ale aj takí, ktorí ich na svoje oddelenie nepustia... Dula nie je zdravotník, ona vlastne len dopĺňa starostlivosť pôrodníkov. Najčastejšie môžu budúce mamičky stretnúť duly na pôrodnickom oddelení bratislavskej Ružinovskej nemocnice či v kežmarskej pôrodnici - v oboch zariadeniach sú už aj výcvikové pracoviská pre ne. Po pôrode zostávajú matka a dula ešte v kontakte, ak by nová mamička potrebovala poradiť. Lýdia Sirotová vie, že každá žena sa po pôrode zmení - je to veľká premena na tele aj na duši. „Pri ňom totiž odhodí všetky spoločenské masky, nekontroľuje sa a sústreďuje sa na jedinú úlohu - priviesť na svet dieťaťko. Má vtedy zvláštny výraz v tvári, akoby sa dotkla iných sfér. Pri pôrode, ak sa mu naozaj odovzdá, je žena krásna a silná,“ vraví Lýdia Sirotová.

Za jednu z najúspešnejších slovenských pôvodných kníh vlaňajšieho roka bola označená kniha Jána Roznera *Sedem dní do pohrebu*. Prekladateľ, novinár a kultúrny publicista (narodený v roku 1922 v Bratislave - zomrel v roku 2006 v Mníchove) v nej rekapituloval svoje manželstvo s prekladateľkou a literátkou Zorou Jesenskou (1909-1972). Knihu sme priblížili v komentovanom úryvku v literárnej prílohe Slovenských dotykov v novembri 2009. Znovuobjavenie Jána Roznera vyvolalo záujem o jeho ďalšie texty, ktoré jeho druhá manželka Sláva Roznerová z jeho pozostalosti vybrala, zostavila a pripravila na knižné vydanie opäť v Marenčinovom vydavateľstve PT. V pätnástich drobných kapitolkách evokuje svoje spomienky na rodičov, známych a niektoré historické udalosti. Časovo sú rámcované do rokov druhej svetovej vojny, aj keď v mnohých prípadoch presahujú do minulosti, či do neskoršieho obdobia.

Práve v rokoch druhej svetovej vojny prežil syn sudetskej Nemky a moravského Žida, ako sám píše svoje „ľahkovážne, veselé a bohémске a naozaj mladistvé roky, prežil päť rokov v stálom strachu a stálej neistote“, keď pravidelne prispieval do Elánu, zostavil dokonca jeho nemecké číslo, do Národných novín a prekladal. Viackrát sa na stránkach knihy objavuje meno Jozefa Štefánika, redaktora kultúrnej rubriky Slováka, o ktorom píše, že „bol jeho najlepším priateľom, napodiv naše priateľstvo trvalo len od začiatku roku 1939 do prvých povojnových dní tohto mesta, do apríla 1945“. Nikde sa nedozvedáme, čo bolo príčinou konca tohto priateľstva, ktoré mu veľmi pomáhalo existenčne prežiť roky vojny. Žurnalistika bola Jánovi Roznerovi blízka od detstva, lebo jeho otec bol novinárom v Slovenskom denníku a písal aj pre Prager Presse. Často syn sprevádzal otca na jeho cestách a mal možnosť tak poznať veľa ľudí a miest v Československu. Rozner ešte dodáva, že boli to kádrové dôvody, ktoré viedli v roku 1953 k jeho odchodu z redakcie Pravdy, ale šéfredaktor Rudolf Zajac,

ktorý ho na hodinu vyhodil, si na to nespomenul, keď sa sám ocitol v podobnej situácii za normalizácie. Krátky čas pôsobil Rozner aj ako dramaturg v činohre Slovenského národného divadla. Aj keď od mladosti písal divadelné kritiky, dôvodom, pre ktorý prijal túto funkciu, bolo naliehanie manželky Zory Jesenskej, aby jej rodičia videli, „že nie som nejaký otrepač a povaľač a bohém“.

Na želanie otca bol autor so svojim bratom vychovávaný ako Slovák, v závere vojny sa dostal ako miešanec na dva mesiace do zberného tábora v Seredi a po vojne mu ako synovi nemeckej matky hrozil odsun. Stojí za to pripomenúť si, koľko sa v rokoch vojny, ale to sa opakovalo aj potom neskôr, na Slovensku udávalo. Rozner píše o tom, ako dostali nový byt, pretože bola uvoľnená pri ministerstve obrany budova, v ktorej predtým bývali. „Aj v tomto dome nás niekto udal - inak v prvom prípade to bol niekto oproti, keď sa matka po mesiaci vrátila a zašla do mliekárne, rozprávala jej majiteľka, inak tuhá Nemka, že sa vtedy istý pán chválil, že nás telefonicky udal a že sa díval z obloka, ako po nás prišli a ako nás odvádzajú, a tu nás udal domovník, ktorý pár dní po fronte zdúchol ako gáfor. Udávanie bolo vtedy vysokou občianskou povinnosťou a nebol to posledný režim, za ktorého sa udávanie pokladalo za výraz vlastenectva.“

Aj keď v žiadnom prípade neadoruje režim slovenského štátu, ktorý bol taký krutý k Židom, poukazuje na prípady, ako režimu bola cudzia totalitná kontrola kultúry. Vo svojich spomienkach pre seba samého píše, lebo vtedy neuvažoval o ich vydaní, že „ten režim slovenského štátu nebol vždy tak zlý ako som ho odsudzoval“. K tomuto poznaniu ho priviedli vlastné skúsenosti z normalizácie, o ktorých sa zmieňuje v knihe *Sedem dní do pohrebu*. Možno pre niekoho nebude *Noc po fronte* takým zaujímavým čítaním, ako predchádzajúca spomienková próza, ale literárne ma viacej oslovila a dokázala evokovať čas, keď sa lámali svety.

Vojtech Čelko

Ján Rozner Noc po fronte

úryvok

... raz si ma doobeda zavolať veliteľ, pár minút sa so mnou rozprával, bol to bývalý viedenský taxikár, vedel som o ňom, že sa rád stavia do pózy intelektuálneho cynika, položil mi pár otázok, odpovedal som mu na ne tak, ako to chcel počuť, nato prikázal vystaviť mne a bratovi pasířsajn domov, prepustil ma aj s bratom, mohli sme sa spakovať, keby na ceste domov prešli vlakom dve kontroly gardistov, mali sme tentoraz dokonca extra-pasířsajn, nemecký, s ríšskymi pečiatkami, zase som sa vrátil na to svoje rozhranie, kde bolo moje miesto, lebo aj v tom tábore som sa díval nie síce z chodníka, ale obďaleč táborového nástupiřta, ako SS - v tábore bol vtedy oddiel flámskych Volksdeutsche - nakladá Židov na vagóny, ako nariekajú a horekujú od seba odtrhnuté rodiny, ako tí flámski Nemci v uniformách museli niektorých hodiť do vagóna, pozoroval som ten zhon, poháňanie a pobehúvanie flámskych SS-manov, stisk,

paniku Židov, tak ako som kedysi pozoroval manifestujúce a demonštrujúce zástupy, počúval som nemecký vresk a židovské náreky, tak ako kedysi v Bratislave som sa aj tu obďaleč díval na Dejiny, aj toto patrilo k Dejinám, tak ako mnohé iné, na čo som sa v Bratislave díval zo svojej manzardky alebo z chodníka v centre mesta, moje miesto bolo na rozhraní a kedykoľvek som sa chcel zaraďiť, byť niekým, kráčať s inými, nebol som sám sebou, zradil som seba, ale to som vtedy ešte nevedel, vtedy by som bol dal neviem čo za to, aby som nemusel byť ustavične len na tom svojom stanoviřti, na rozhraní.

Aspoň to je moja jediná útecha, že som si nadobudol istú čujnosť, ten, kto žije na rozhraní, musí byť v strehu a obzerat' sa na všetky strany, ten, kto ide so zástupom, nemôže vnímať veľa, len sa obzerá na tých najbližších okolo seba a stará sa, aby bol vo všetkom ako oni, aby držal krok, nepredbiehal, nezaostával, neodlišoval sa priveľmi výzorom, neupo-

zorňoval na seba, aby nerušil pokojný prúd zástupu, nič okrem svojho zástupu vlastne nevidí, ja som sa díval na nakladaných Židov a nakladajúcich nemeckých vojakov, ani pre tých to nebolo flákanie, ono vôbec, keď sa dnes povie, za Slovenského štátu zlikvidovali Židov, nasadili do vlakov a tým bola vec zo slovenskej strany vybavená, lenže to vôbec nebola prostá administratívna akcia, ale to bola pre režim riadna fuřka, permanentná päťročná operácia, pracovali na nej celé úrady, inřtitúcie, stovky ľudí, tisíce udavačov, Úrad propagandy vydával dvojtyždenné špeciálne noviny vylepované na uliciach, v úradoch a podnikoch, z ich strán sa na chodcov dívali odporne tváre s veľkými krivými nosmi, každé dva týždne zásobovali chodcov na uliciach, zamestnancov v úradoch a v podnikoch informáciami o hrôzách, ktoré Židia spáchali od ukrižovania Krista a ešte predtým, vždy a všade ich nenávideli všetky národy, spôsobili všetko utrpenie ľudstva.

Herci a televízne inscenácie

Po tolkej kritike začala verejnoprospešná Česká televízia v posledných mesiacoch občas vysielat' aj programy v slovenskom jazyku. Od konca augusta sme mali dokonca možnosť každý piatok dopoludnia sledovať na ČT 1 päťdielny slovenský televízny seriál pod názvom Straty a nálezy. Ide síce o staršie inscenácie (ešte z roku 1974), ale bez zveličenia možno konštatovať, že diváka každá z nich udržala od začiatku do konca v napätí, a nebola to iba zásluha dobrého scenára (Ján Solovič). Režisér Stanislav Párnický vybral do hlavných úloh jednotlivých častí seriálu kvalitných, v tom čase i u českých divákov obľúbených hercov, ako bol napríklad Milan Kňažko, Juraj Kukura, Ladislav Chudík, Magda Vášáryová, Silvia Turbová, Hana Meličková, Vlado Müller, Leopold Haverl a ďalší.

Dej každej inscenácie je pomerne jednoduchý, ale pritom účinne a nevtieravo morálne pôsobí tým, že odhaľuje to „skryté“ v ľudskom živote. Vari najsympatickejšia je hlavná postava nosného deja - mladý lekár (M. Kňažko), ktorý svojim pacientom pomáha riešiť, a veľmi úspešne, ich rodinné problémy. „Pravou rukou“ mu je pritom vďaka lekárovmu zásahu už polepšený fičúr J. Kukura. Kto tento „oprášený“ seriál z Bratislavy sledoval, akosi automaticky ho musel porovnávať s televíznymi seriálmi nakrúcanými v súčasnosti a dá mi za pravdu, že tie niekdajšie seriály či solové dramatisácie boli - jedným slovom - kvalitnejšie. A nepotvrdzujú to iba pamätníci „televíznych pondelkov“.

Čím boli teda divácky pôsobivejšie? Predovšetkým tým, že dramaturgia via siahali po autoroch, ktorí „vedeli písať“. Po druhé - režiséri i herci mali dost' času na poctivé naštudovanie textu, vážili si možnosť interpretovať kvalitný scenár a dali si záležať, aby divákov nesklamali. Vtedy sme sa nestretli s rýchlym „odrecitovaním“ úloh (ako sme dnes tomu svedkami), bola to zreteľná a zrozumiteľná interpretácia a stopercentná výslovnosť, jednoducho, výborný herecký výkon. Tam totiž nešlo o čo najrýchlejšie získanie ďalšej úlohy, čiže len o peniaze. Režisér i zvukár boli pozornejší, nemuseli ste - tak ako dnes - pri určitom hercovi (najmä pri herečke) televízor upravovať na vyššiu hlasitosť v snahe zistiť, o čom vlastne hovorí.

Isteže, „ideová iskra“ scenárov oných rokov bola, presnejšie, musela byť sociálna, avšak nemožno poprieť, že celý tvorivý tím podieľajúci sa na konečnom vyznení televíznej inscenácie, odvádzal poctivú prácu. I keď sa ČTV už sotva vrátil k spomínaným, českými divákmi takým obľúbeným pondelkom, azda by mohla pokračovať v tom, čo nedávno začala. Diváci by iste celkom privítali zo slovenčiny do češtiny nedabované programy. A koniec-koncov, česká verejnoprospešná TV by týmto iba splatila dlh slovenskej verejnoprospešnej televízie.

Na záver ešte poznámka súvisiaca s výkonomi súčasných hercov: Ak vystupujú v rozhlasových či televíznych rozhovoroch, reportážach či iných publicistických žánroch, a teda hovoria za seba, uchýlia sa k dialektu. Výnimku pritom tvoria iba tí starší, poctiví herci, ktorí, žiaľ, pomaly odchádzajú. A potom sa čudujeme, že dnešná mladá generácia neovláda český spisovný jazyk. Od koho, ak nie od odborníkov ten predmet vyštudovaných sa to má naučiť? Vari totiž azda jediní hovoria spisovným jazykom. (I noví, ktorí začali - kvôli získaniu popularity - nárečím, rýchlo si od neho po vzore skúsenejších kolegov odvykli. Len keby sa nedopúšťali inej chyby - takmer v každej vyslovenej vete neopakovali slová. Česť výnimkám.)

Jolana Kolníková

Vydavatelství MAC
spol. s r.o.

Na Spojce 968/7, 101 00 Praha 10-Vršovice
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• **zajištění**
kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa předplatitelského kmene,
distribuce předplatitelům
pro periodika i knižní publikace

• **vlastní produkci**

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře „Práce na zahrádce“,
„Recepty pro diabetiky“,
knihy s hobby a sportovní tematikou.
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete
na www.vydavatelstvimag.cz

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.
Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč
(na Slovensku 10Sk/0,33 €), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč/18 Sk/0,6 €! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!!
Samí si môžete zvoliť aj obdobie!

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednať telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Pisomné objednávky:
Vydavatelství MAC, s. r. o.
Na Spojce 968/7,
101 00 Praha10-Vršovice
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Pisomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12, 830 00
Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť listok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorenie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorenie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

.....
podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 10-11/2010
Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavatelství MAC, spol. s r. o.,
Na Spojce 968/7, 101 00 Praha10-Vršovice
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Éva Svorová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri
Výchádza z finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 27. 10. 2010

Redakčná rada:
Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Ľubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

Milan Laluha sa narodil 11. novembra 1930 v Tekovských Lužanoch. V tomto roku sa teda dožíva jubilejných osemdesiatich rokov. Študoval u profesora L. Fullu, E. Zmetáka, B. Hoffstädtera a D. Millyho na VŠVU v Bratislave v rokoch 1950-1955. V roku 1957 sa stal zakladajúcim členom Skupiny Mikuláša Galandu.

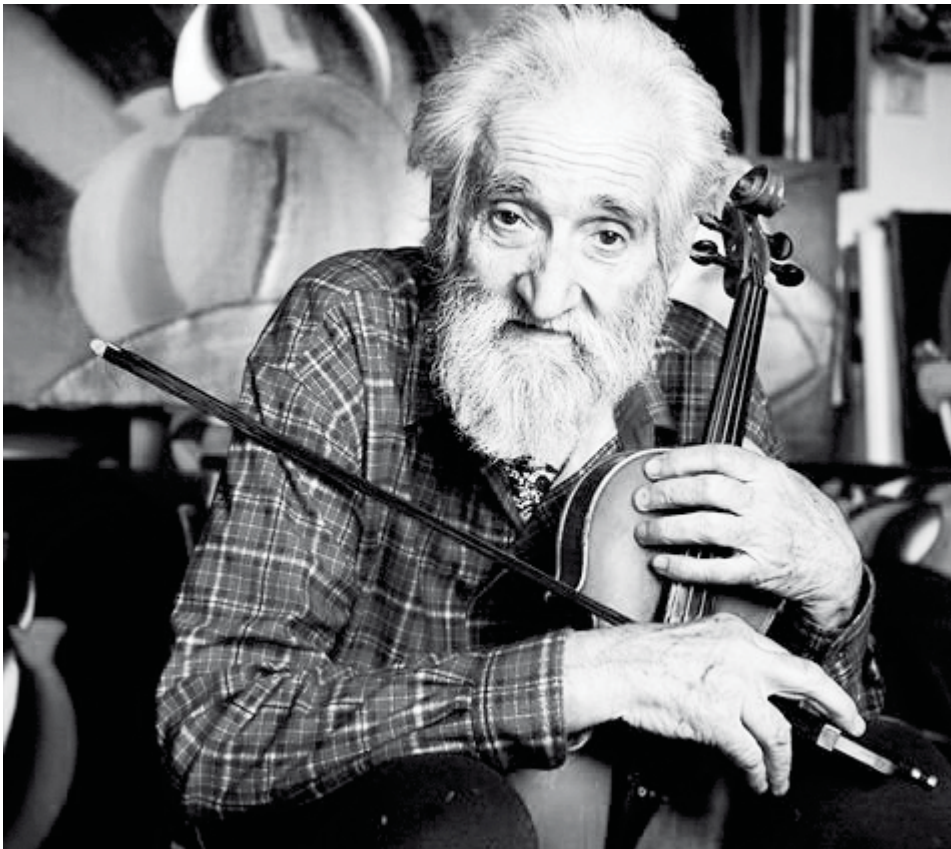
Výnimočná farebnosť, výnimočné tvary

Od začiatku jeho tvorby bola doménou maľba a kresba s akcentom na poetické vyjadrenie motívu. Najviac sa zaslúžil o nadviazanie kontinuity s predchádzajúcim modernistickým vývinom nášho maliarstva (po jeho prerušení v 50. rokoch). Zo začiatku je žánrová kresba a maľba pod vplyvom ruskej avantgardy 20. rokov (Malevič), neskôr pod vplyvom členov Skupiny Mikuláša Galandu sa venuje téme domova, a to rovnako zobrazením krajiny, ako aj figurálnym motívom v rôznych variáciách. V roku 1966 vystavuje na XXXVIII. bienále v Benátkach, kde mu udelili Cenu Osvalda Liccinioho.

Redukuje tradičný námiet na jeho tvarovú a farebnú podstatu. Vznikajú poetické obrazy s použitím kruhov, kruhových častí, štvorcov, obdĺžnikov a trojuholníkov. Krajinu zobrazuje jednoduchou kompozíciou s charakteristickou monumentalitou. Od všetkých ostatných maliarov sa líši farebnosťou. Používa len základné farby, ale veľa odtieňov červenej.

Jeho obrazy sú v zbierkach SNG Bratislava, NG Praha, v GMB, v Galérii M. A. Bazovského a najmä v súkromných zbierkach na Slovensku, v Taliansku, v Nemecku, v Českej republike, v Brazílii (tu vystavoval s veľkým úspechom v Pinacotece s D+Gallery Praha). Uskutočnil asi desať realizácií v architektúre.

Za svoju tvorbu obdržal Cenu Cypriána Majerníka. Vystavoval

v Prahe, Brne, Bratislave, Mníchove, Londýne, Sao Paule, Paríži, San Marine, Ríme, Neapole, Palerme, Moskve, Leningrade, Budapešti, v Montreale a v mnohých iných mestách na asi šesťdesiatich samostatných a okolo stovky kolektívnych výstavách.

Jiřina Divácká

